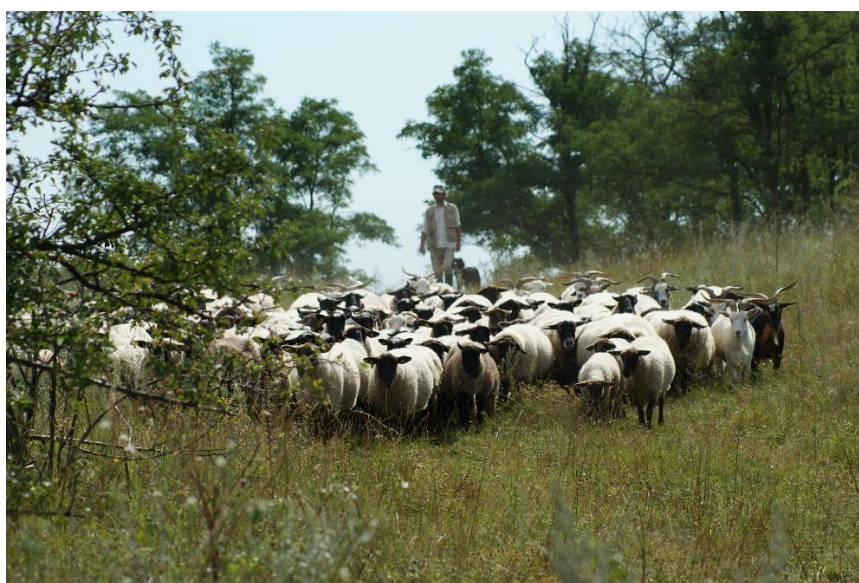

ZAMĚŘENO NA PŘÍRODU

MILITARY LIFE FOR NATURE

HODNOCENÍ SOCIOEKONOMICKÝCH DOPADŮ PROJEKTU MILITARY LIFE FOR NATURE

LIFE15 NAT/CZ/001028

Zpracovali:

Jiří Koptík, Lenka Dvořáková, Lenka Fryčová,
Pavel Marhoul, Marta Kotecká Misíková

Březen 2022

Vytvořeno díky podpoře programu LIFE Evropské unie a Ministerstva životního prostředí ČR.
Nemusí vyjadřovat stanoviska Evropské unie ani Ministerstva životního prostředí ČR.

FINANCOVÁNO

Ministerstvo životního prostředí

PARTNEŘI

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. METODIKA	4
3. CHARAKTERISTIKA PROJEKTOVÝCH ÚZEMÍ	5
3.1. Historický vývoj.....	7
3.2. Vybrané socioekonomické charakteristiky dotčených obcí.....	10
3.3. Druhy pozemků v katastrech dotčených obcí.....	12
4. VÝZNAMNÍ STAKEHOLDERI A JEJICH POSTOJE K PROJEKTU	15
4.1. Načeratický kopec	15
4.2. Pánov	18
4.3. Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště.....	21
4.4. Blšanský chlum	23
5. HODNOCENÍ PROJEKTOVÝCH ÚZEMÍ Z HLEDISKA VÝZNAMNÝCH STAKEHOLDERŮ	25
5.1. Načeratický kopec	25
5.2. Pánov	27
5.3. Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště.....	29
5.4. Blšanský chlum	31
6. ZPŮSOBY PÉČE VYUŽITÉ V RÁMCI PROJEKTU.....	32
6.1. Pastva ovcí a koz	32
6.2. Pastva divokých koní.....	36
6.3. Pojezdy těžkou technikou a motorovými vozidly	38
7. PRÁCE S VEŘEJNOSTÍ.....	41
7.1. Aktivity a výstupy pro laickou veřejnost.....	41
7.2. Aktivity určené pro odbornou veřejnost.....	45
7.3. Projektový web a sociální síť.....	47
7.4. Mediální výstupy.....	48
8. EKONOMICKÉ ASPEKTY PROJEKTU.....	49
8.1. Zaměstnanost.....	50
8.2. Zakázky pro externí subjekty	52
8.3. Investice do infrastruktury a movitého majetku usnadňujících ochranný management v budoucnosti	54
8.4. Vznik nových ekonomických příležitostí.....	55
9. SHRNUÍ A ZÁVĚRY	56
10. SUMMARY	58
11. ZDROJE	59

1. ÚVOD

Vojenské prostory jsou svým významem srovnatelné s nejcennějšími českými chráněnými územími. Především díky výskytu dnes již vzácných nelesních stanovišť, jako jsou suché trávníky, vřesoviště, mokřady nebo dokonce písečné duny. Tyto biotopy se zde dochovaly jednak díky absenci urbanizace a průmyslového zemědělství, jednak díky samotné činnosti armády. Aktivity vojáků v terénu totiž neúmyslně simulovaly po dlouhá desetiletí přírodní procesy – tzv. disturbance, které jinak z kulturní krajiny již vymizely. Disturbance obecně narušují zaběhnutý stav ekosystému, brání postupnému zarůstání krajiny a zajišťují tak neustálou obnovu právě nelesních biotopů. Pěšáci, těžká vozidla a vybuchující munice formovaly krajinu podobně jako kdysi stáda velkých kopytníků, přirozené sesuvy půdy, vývraty nebo požáry.

Cílem projektu Military LIFE for Nature bylo zajištění péče o pět biologicky mimořádně cenných lokalit v ČR, které byly v minulosti formovány vojenským výcvikem: Načeratický kopec u Znojma, Pánov u Hodonína, Blšanský chlum a Mašovická střelnice spolu s Havranickým vřesovištěm. K tomuto účelu byly vybrány čtyři způsoby péče, které se v prostředí české ochrany přírody nově etabloují: pojezdy těžkou a vojenskou technikou, motokros, pastva ovcí a koz na volno a pastva „divokých“ koní. Výhodou těchto přístupů je jednak to, že umožňují vytvářet v prostředí tolik potřebnou heterogenitu. Ale také to, že mohou být efektivní i na velkých plochách, jakými vojenské prostory často jsou, a to při relativně nízkých finančních nákladech, obzvláště při zapojení místních komunit. Snahou projektu bylo také zvýšení povědomí veřejnosti o přírodovědeckém významu opuštěných vojenských prostorů a zapojení místních obyvatel do péče o tyto lokality.

Projekt Military LIFE for Nature byl zahájen v září 2016 s realizačním obdobím pět a půl roku. Jeho hlavním řešitelem byla odborná ochránářská organizace Beleco, z.s., v úzké spolupráci s partnery: Česká krajina zajišťovala v Mašovicích a Havraníkách pastvu divokých koní (jedná se o domestikované koně primitivního plemene Exmoorský ponny, dále v textu používáme jen divocí koně). Firma Wetland prováděla obnovní zásahy na Pánově. V neposlední řadě Ministerstvo životního prostředí zodpovídalo za síťování.

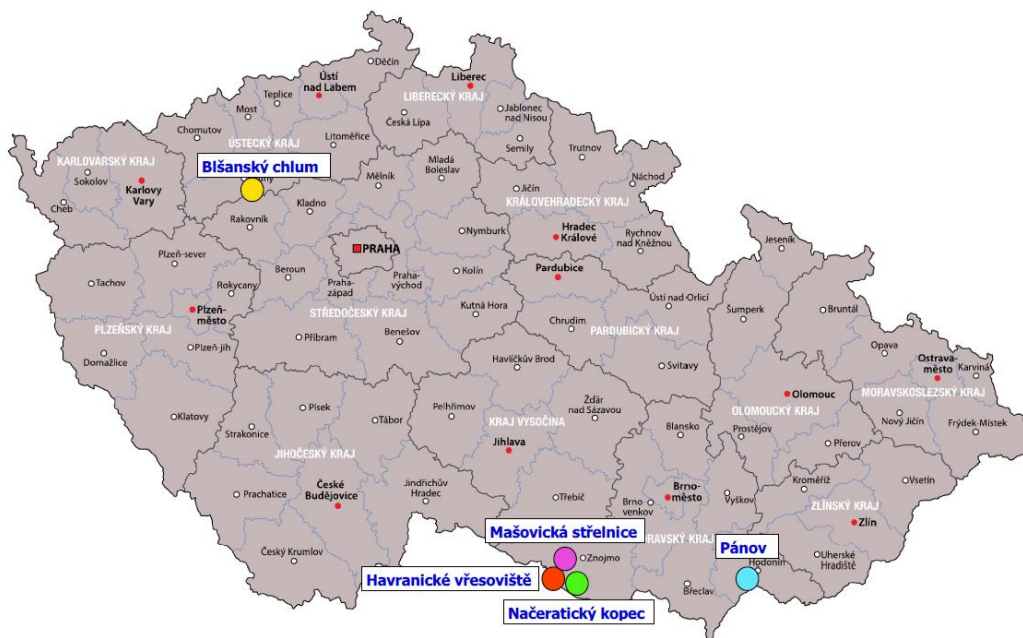
Projekt pracoval s lokalitami, jejichž biologické hodnoty vznikly a byly formovány aktivní lidskou činností. Každá z nich leží v bezprostředním sousedství sídla, jehož obyvatelé ji průběžně využívají v každodenním životě. Často je také utvářejí aktivity zájmových skupin. Toto neformální využívání bylo po desítky let patrně nejdůležitější činností ve všech lokalitách. Přitom je klíčové pro zachování příznivého stavu stanovišť a druhů, které jsou předmětem ochrany a intervencí projektu. Úspěch ochránářských snah závisí na takovém designu managementových opatření, který zajistí, aby si je uživatelé přijali a měli zájem se na nich aktivně podílet. Tato studie shrnuje aspekty práce se stakeholdery, které byly pro úspěch projektu klíčové.

2. METODIKA

K hodnocení sociálních a ekonomických vlivů projektu nebylo možné použít kvantitativní hodnocení, které by stěžejí mohlo odlišit efekt projektových aktivit od podstatně robustnějších fenoménů, jež se v regionech projevují. Aby se podařilo zachytit nuancované projevy projektu a reflexi samotných projektových lokalit u relevantních stakeholderů, byla průběžně prováděna kvalitativní šetření. Použita byla metoda semistrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování. K semistrukturovaným rozhovorům byli metodou sněhové koule vybíráni relevantní stakeholderi. Respondenti reprezentovali dvě částečně se překrývající prostředí: místní obyvatele ze sousedících obcí a specifické zájmové skupiny nebo instituce, které projektové lokality využívají či spravují. Celkem bylo na začátku projektu provedeno 31 rozhovorů tak, aby získanou reflexi bylo možné použít k designování projektových aktivit i cílového stavu lokalit. Následně byl odpovědný projektový pracovník v průběžném terénním kontaktu se zástupci důležitých zainteresovaných skupin a institucí. V praxi to znamenalo, že se například účastnil akcí místních zájmových spolků, prováděl společné terénní pochůzky s jejich zástupci. Poznatky předával projektovému týmu a navrhoval, jak je efektivně zohlednit při projektových aktivitách. V případě potřeby zajišťoval mediaci mezi projektovým týmem a místními stakeholdery i mezi různými skupinami stakeholderů navzájem. Inicioval společná jednání, podílel se na přípravě podkladů a výstupů. Hlavní závěry a postřehy terénní práce jsou zachyceny v tomto hodnocení. Při zpracování byl kladen důraz na podchycení klíčových indikátorů (Key Project-level Indicators), jejichž sledování bylo nastaveno na začátku projektu. Zdrojem informací, není-li uvedeno jinak, je projektová dokumentace realizátora projektu, která obsahuje např. záznamy o akcích, prezenční listiny, výstupy z jednání s různými stakeholdery atp.

3. CHARAKTERISTIKA PROJEKTOVÝCH ÚZEMÍ

Projekt probíhal na pěti lokalitách, z nichž čtyři (Pánov, Načeratický kopec, Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště) se nacházejí v Jihomoravském kraji a jedna v Ústeckém kraji (Blšanský chlum).

Dvě z lokalit (Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště) jsou součástí Národního parku Podyjí, zbývající tři lokality jsou chráněny jako přírodní památky. Základní informace o projektových lokalitách jsou shrnuty v tabulce č. 1

TABULKA 1. Základní charakteristiky projektových lokalit

Projektová lokalita	Rozloha	EVL	Způsob ochrany	Kraj	Obec
Pánov	87 ha	Hodonínská doubrava	Přírodní památka	Jihomoravský	Hodonín
Načeratický kopec	131 ha	Načeratický kopec	Přírodní památka	Jihomoravský	Znojmo
Mašovická střelnice	78 ha	Mašovická střelnice	Ochranné pásmo národního parku	Jihomoravský	Mašovice
Havranické vřesoviště	25 ha	Podyjí	Národní park	Jihomoravský	Havraníky
Blšanský chlum	18 ha	Blšanský chlum	Přírodní památka	Ústecký	Blšany u Loun, Chlumčany

Pánov

Území projektové lokality je ve vlastnictví města Hodonín. Lokalita se nachází v těsném sousedství okrajové části Hodonína (Pánov). Lokalita není využívána k žádným komerčním aktivitám. Na malé části cvičiště na ploše 2 ha byla zřízena motokrosová dráha. K lokalitě přiléhá několik menších areálů provozovaných místními sportovními a zájmovými kluby a spolky: lukostřelba, paintball, sportovní střelnice.

Načeratický kopec

Území projektové lokality je ve vlastnictví města Znojmo. Lokalita je využívána k pastvě koz a ovcí soukromým zemědělcem, která je omezená pouze na části mimo souvislé porosty křovin a porosty akátu, ovlivňují tedy pouze menší část lokality.

Mašovická střelnice

Území projektové lokality je ve vlastnictví státu, příslušnost hospodaření zde má správa NP Podyjí. Některé části bývalé střelnice jsou využívány k zemědělskému hospodaření, především ke sklizni travní hmoty místními farmáři. Zbývající část včetně ploch zařazených do projektu nebyla nijak využívána.

Havranické vřesoviště

Přibližně polovina území projektové lokality je ve vlastnictví státu a příslušnost hospodaření zde má Správa Národního parku Podyjí. Zbývající polovina je ve vlastnictví obce Havraníky. Lokalita je hojně turisticky navštěvována, při severní hranici projektové lokality vede jedna z nejvýznamnějších turistických tras pro pěší a cyklisty a část lokality protíná značená stezka pro jezdce na koních. Části lokalit s lesními porosty (akát, borovice) jsou průběžně převáděny na ochránářsky cennější typ vegetace (např. doubravy, případné převod na nelesní biotopy). Obecní parcely s výskytem dřevin slouží jako občasný zdroj palivového dřeví. Na několika místech se nachází monitorovací plochy (oplůtky) založené k dlouhodobému studiu vegetace a motýlů (světelný lapač).

Blšanský chlum

Projektová lokalita není využívána k žádným komerčním aktivitám. Pozemky na území lokality jsou ve vlastnictví státních organizací (Pozemkový fond ČR, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových), samosprávy (obce Blšany u Loun a Chlumčany) a soukromých vlastníků. V těsném sousedství vznikla fotovoltaická elektrárna a připravuje se zde výstavba rodinných domů.

3.1. Historický vývoj

Pánov

Pánov je jednou z největších a nejvýznamnějších písčín na území České republiky. Přítomnost otevřených, v minulosti pasených, písčín má dlouhodobou kontinuitu a je doložena na historických mapách nejméně od 17. století. Pravděpodobně však tato neúživná oblast sloužila k pastvě již od středověku a je možné, že se zde unikátní písčomilná společenstva rostlin a živočichů dochovala již od posledního glaciálu (Losík J. 2012).

K výcviku armády byl Pánov používán pravděpodobně již za vlády Marie Terezie, ale stálá vojenská posádka byla v Hodoníně umístěna až v roce 1883. Nejprve zde působily různé oddíly jezdeckta a dělostřelectva (holý ráz území z tohoto období je patrný na mapě 1). V 50. letech 20. století tu působilo postupně několik mechanizovaných pluků. Prakticky celé cvičiště v té době bylo zbrázděné zákopy, okopy a přes relativně malý provoz díky pomalé sukcesi i sítí nezpevněných cest. V roce 1958 sem byl dislokován 4. motostřelecký pluk, který zde byl až do roku 1991. Výcvikové aktivity byly podobné jako v 50. letech, spočívaly v činnosti pěchoty – v jejich přesunech, ve vytváření okopů a zákopů. Specializované cvičiště pro výcvik zručnosti řidičů bylo umístěno ve východní části, kvůli písčitému podkladu se jednalo o zpevněnou plochu. Jednotka byla vyzbrojena obrněnými transportéry OT-64, kterých měla přibližně 170. Při výcviku však na cvičišti současně jezdilo pouze přibližně 17 transportérů doplněných několika tanky a nákladními automobily. V roce 1994 byl 4. mechanizovaný pluk zrušen, a přestože v hodonínských kasárnách až do roku 1997 působil 71. mechanizovaný prapor, vojenské aktivity na cvičišti již neprobíhaly.

V roce 2005 se stal Pánov součástí nově vyhlášené evropsky významné lokality Hodonínská doubrava. O dva roky později přešel do vlastnictví města Hodonín. V souvislosti se změnou majitele se začaly objevovat snahy o využití území k různým účelům (golfové hřiště, fotovoltaická elektrárna), které se však neslučovaly se zájmy ochrany přírody (Losík J. 2012). V roce 2012 byl konečně Pánovu přiznán status zvláště chráněné lokality a na jeho území o rozloze 86,8 ha byla vyhlášena přírodní památka s předmětem ochrany písčomilné (psamofilní) vegetace. Na dalších 9 ha bylo ustanoveno ochranné pásmo.

Načeratický kopec

Před zřízením vojenského cvičiště byl Načeratický kopec součástí běžné zemědělské krajiny. První fakta o využití se dozvídáme až z historických map 19. století, které dokládají převážně otevřený charakter celého území. O pastevní využití nepřímo svědčí i charakter vegetace a přítomnost některých druhů rostlin pro pastviny typických (např. koniklec velkokvětý). Historické mapy dokládají také využití části kopce pro sadovnictví. Pozůstatky starých ovocných (především třešňových) sadů se dochovaly dodnes, kromě toho jsou zde velmi časté i jednotlivé staré či divoce zplanělé ovocné stromy. Je možné, že některé části kopce byly v některých obdobích využity i jako vinice – výskyt jednotlivých starých hlav révy by to mohl naznačovat (Slavík 2014). Letecké měřické snímky ze 30. let minulého století dokládají již zcela holý pastevní ráz kopce, především ve východní polovině se zemědělsky obdělávanými enklávami (viz mapa 1, porovnání se současným stavem viz mapa 2).

Datace počátků armádního výcviku na Načeratickém kopci není zcela jednoznačná a sahá pravděpodobně již do 19. století (Slavík 2014). Přítomnost střelnice je každopádně doložena z roku 1938. Od 50. let 20. století zde cvičil 24. pěší pluk, jenž byl ve Znojmě stabilně umístěný s výjimkou II. světové války od roku 1920. Převážně pro ženijní a pěchotní výcvik využíval jen severní a střední část, ve které byla řada cest a velké množství zákopů. V roce 1958 byl nahrazen 9. motostřeleckým plukem zařazeným do 4. tankové divize, který zde byl umístěn až do roku 1992. Klíčové pro vývoj území bylo přezbrojení na BVP (bojové vozidlo pěchoty) v roce 1978. Území sloužilo pouze jako cvičiště pro výcvik řidičů a taktického výcviku. Střelnice pro všechny pěchotní zbraně, BVP a tanky

byla zřízena u obce Mašovice. V rámci výcviku se zde pohybovalo čtyři až pět tanků, přibližně deset BVP, pět obrněných transportérů a několik nákladních automobilů. Území bylo protkáno hustou sítí různě disturbovaných cest, s největší koncentrací ve střední a západní části. Vojenská činnost na cvičišti prakticky skončila v roce 1992, kdy byl při transformaci armády nahrazen 9. motostřelecký pluk 9. pěším plukem. Od roku 1994 zde sídlil pouze 6. průzkumný prapor. V roce 1997 byl komplex kasáren zcela opuštěn a o rok později bylo celé území jako přebytečný majetek státu bezúplatně převedeno městu Znojmo (Slavík 2014). Kromě výcvikové činnosti zde armáda provozovala i vepřín, který byl zrušen na počátku 90. let a následně zbourán (Slavík 2014).

Krátce po opuštění území armádou se uvažovalo o vyhlášení zvláště chráněného území. V roce 1995 provedla AOPK ČR (tehdy ještě ČÚOP) podrobný botanický průzkum lokality. K vyhlášení ZCHÚ však nedošlo. Teprve po roce 2000 v souvislosti s přípravou podkladů a sběrem dat pro chystanou soustavu Natura 2000 došlo k obnovení intenzivnějšího ochránářského zájmu o lokalitu. V roce 2005 byl Načeratický kopec vyhlášen evropsky významnou lokalitou a v roce 2013 přírodní památkou. Jako cíl ochrany byly stanoveny zachovalá společenstva úzkolistých a acidofilních suchých trávníků a křovin. I přes státní ochranu však lokalita dál čelila problémům typickým pro mnohé opuštěné vojenské prostory – zarůstání a degradaci cenných travinobylinných společenstev, černým skládkám nejrůznějšího odpadu a nelegálním aktivitám motorkářů, které s časem nabývaly na intenzitě.

Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště

Území **Mašovické střelnice** bylo do 50. let minulého století součástí běžné zemědělské krajiny (jak ukazují dobové letecké snímky). Střelnice zde vznikla v souvislosti s umístěním 9. motostřeleckého pluku do Znojma v roce 1958. Zatímco ženijní výcvik a taktický výcvik s těžkou technikou probíhal ve Znojmě na cvičišti na Kraví hoře a později na Načeratickém kopci (viz případová studie Načeratický kopec), zde probíhal výcvik střelby. A to ze všech zbraní tanku a bojových vozidel pěchoty (BVP). Dále zde probíhal výcvik v odpalu pancéřových pěstí a v házení granátů. Protože při střelbě se vozidla pohybují po zpevněných drahách a používají pouze nedetonující střelivo menších ráží, spočíval vliv činnosti armády pouze v disturbancích spojených s dopadem projektilů, úpravou valů a občasnými požáry. Vlastní plocha byla rovněž zbavována případných náletových křovin. Část luk byla rovněž kosena na seno, a to i po ukončení působení armády. Výcvik střelby z těžké techniky skončil v roce 1992, do roku 1997 zde ještě probíhal výcvik střelby z pěchotních zbraní.

Nedlouho po ukončení armádní činnosti se péče ujala Správa Národního parku Podyjí (dále NP Podyjí), jelikož území se nachází v jeho ochranném pásmu. Od konce 90. let spočíval management na lokalitě především v pravidelném kosení (zpočátku intenzivním na plochách s třtinou křovištní) a v občasném lokálním prořezání křovin. Zhruba od roku 2003 probíhala na třetině lokality pastva ovcí. V roce 2008 byla odstraněna část velké skládky odpadu v severozápadní části střelnice, z důvodu vyčerpání finančních prostředků byl zbytek skládky jen provizorně překryt zeminou. Od roku 2010 probíhá na této ploše pastva domácích koní, díky níž je udržován žádoucí nízký zápoj křovin a lze předpokládat postupnou regeneraci suchých trávníků (převzato z Juřica 2015). V roce 2009 bylo území vyhlášeno evropsky významnou lokalitou; předmětem ochrany byly stanoveny polopřirozené suché trávníky a facie křovin na vápnitých podložích, lokálně s význačným výskytem vstavačovitých.

Na rozdíl od Mašovické střelnice **Havranické vřesoviště** nemá vojenskou minulost. Vzniklo zřejmě vykloučením lesa (web NP Podyjí), a následně bylo po několik století využíváno jako pastvina pro veškerý dobytek (ovce, kozy, krávy, koně). Na místech s hlubší půdou byla až do konce války udržována políčka, sady nebo i vinnohrady. Později došlo k zániku kultivovaných ploch a jejich změně na postagrární lada. První zvláštní ochrany se Havranickému vřesovišti dostalo zřejmě již v roce 1904, kdy bylo vyhlášeno přírodní památkou (ÚSOP AOPK ČR). Po vzniku NP Podyjí v roce 1991 se Havranické vřesoviště stalo jeho součástí. Po vyhlášení evropsky významné lokality Podyjí a

stejnomené ptačí oblasti se Havranické vřesoviště dostalo i pod tyto kategorie ochrany, samotné maloplošné chráněné území bylo nicméně roku 1998 zrušeno. Péče o místní cenné biotopy spočívá zejména v udržení kontinuity pastvy. Části lokalit s lesními porosty (akát, borovice) jsou průběžně převáděny na ochránářsky cennější typ vegetace, zejména na otevřené až rozvolněné doubravy, případně na nelesní biotopy. Havranické vřesoviště se stalo hojně turisticky vyhledávanou lokalitou, při severní hranici vede jedna z nejvýznamnějších turistických tras pro pěší a cyklisty.

Blšanský chlum

Zatímco rovinaté pozemky kolem Blšanského chlumu byly v minulosti zemědělsky obhospodařované, na samotném vrchu probíhala od poloviny 19. století těžba kamene. Kámen se zde těžil ručně, pravděpodobně za účelem šterkování cest, a to až do 30. let 20. století. Po těžbě zůstal vrchu celkový rozeklaný ráz s kolmými sloupcovitými skalní výchozy.

Armádou začal být Blšanský chlum využíván až po druhé světové válce. Intenzivněji pak od 50. let, a to když sem byl v roce 1950 z Terezína přesunut 28. mechanizovaný pluk. Po výcviku pěchoty se na západním úpatí vrchu a navazující plošině dochovala řada zákopů a okopů. V roce 1958 došlo k reorganizaci na 3. motostřelecký pluk a v roce 1977 k přezbrojení na bojová vozidla pěchoty (BVP). Na konci 70. let, kdy byl výcvik řidičů nejintenzivnější, se v území pohybovalo až deset vozidel BVP, pět až šest obrněných transportérů a tři až čtyři tanky. Pluk měl dále ve výzbroji 18 samohybných 122mm houfnic (2S1) a k obraně vlastní jednotky protiletadlový raketový komplet Strela-1M a 18 systémů typu Maljutka-P na kolovém nosiči BRDM-2. Na lokalitě byla v té době hustá síť vyjetých cest po těžké technice, a to i v okolí skalního suku. V souvislosti s přezbrojením byla na konci 70. let v západní části vybudována cvičná střelnice pro BVP. Zmíněný pluk působil v Lounech až do roku 1991, kdy byl reorganizován na 3. mechanizovaný pluk, který byl o rok později zrušen, čímž zcela skončila i vojenská činnost na cvičišti.

Po odchodu armády nebyl Blšanský chlum nijak využíván. Biotopy suchých trávníků, dříve udržovaných armádním výcvikem, se ukázaly být přírodovědně velmi hodnotné, především co se týče vzácných druhů motýlů. Tato otevřená stanoviště však s časem podléhala přirozenému zarůstání křovinami a hrozil jejich zánik spolu se zánikem populací vzácných druhů. V roce 2004 bylo území vyhlášeno evropsky významnou lokalitou (EVL) s předmětem ochrany motýlem přástevníkem kostivalovým (Doležalová 2014). I když celková rozloha dřívějšího vojenského cvičiště dosahovala 120 ha, evropsky významná lokalita byla vyhlášena na necelých 29 ha. Od roku 2012 byla na o něco větší rozloze vyhlášena i přírodní památka. Jejím cílem je chránit místní mozaiku raně sukcesních stanovišť, především biotopů s obnaženým substrátem, řídkými až zapojenými trávníky se solitárními až rozvolněnými porosty křovin a druhy na ně vázané (Čížek et al. 2009). Zbylá území cvičiště byla využita různým způsobem – vzniklo zde modelářské letiště, fotovoltaická elektrárna a v těsném sousedství chráněného území i nová zástavba rodinných domů.

3.2. Vybrané socioekonomické charakteristiky dotčených obcí

Dotčené obce nepatří do vysloveně periferních regionů Česka. Kromě toho, že Znojmo a Hodonín přímo jsou okresní města s nižšími tisícovkami obyvatel, všechny ostatní leží v bezprostřední blízkosti okresního města. Jsou také relativně dobře napojeny na metropolitní aglomerace Brna či Prahy. Ve Znojmě, Mašovicích a především Havraníkách se projevuje příslušnost k vinařskému regionu poměrně vyšším počtem podnikatelů v turistice a pohostinství. Na počátku projektového období měly zejména moravské obce poměrně vysoký podíl nezaměstnaných, který se blížil (v případě Havraníků a Mašovic dokonce překročil) hranici 10 %. Na konci projektového období se tento podíl ve většině obcí snížil, pouze v Blšanech zůstal prakticky stejný. Kromě Havraníků a Hodonína, kde došlo k významnému poklesu populace, od roku 1990 prošly pozitivním a dynamickým demografickým trendem: počet obyvatel je nyní o 19 % (Mašovice) až 82 % (Blšany u Loun) vyšší než na počátku devadesátých let.

TABULKA 2. Vývoj počtu obyvatel (celkový počet obyvatel k 31. 12.)

	1990	2017	2018	2019	2020	2021
Hodonín	28 242	24 683	24 682	24 512	24 385	23 828
Znojmo	26 663	33 719	33 780	33 765	33 775	33 370
Mašovice	446	517	518	527	531	532
Havraníky	371	347	333	324	329	304
Blšany u Loun	207	327	346	373	376	388
Chlumčany	410	556	571	578	567	571

Zdroj: ČSÚ

TABULKA 3. Nezaměstnanost (za leden 2017)

	Počet ekonomicky aktivních	Počet nezaměstnaných	Podíl nezaměstnaných
Hodonín	16 878	1 503	8,9 %
Znojmo	22 019	1 990	9,0 %
Mašovice	337	34	10,1 %
Havraníky	243	32	13,2 %
Blšany u Loun	200	10	5 %
Chlumčany	375	20	5,3 %

Zdroj: MPSV

TABULKA 4. Nezaměstnanost (za leden 2022)

	Počet ekonomicky aktivních	Počet nezaměstnaných	Podíl nezaměstnaných
Hodonín	15 681	1 087	6,9 %
Znojmo	20 782	1 306	6,3 %
Mašovice	353	16	4,5 %
Havraníky	222	19	8,6 %
Blíšany u Loun	253	13	5,1 %
Chlumčany	369	10	2,7 %

Zdroj: MPSV

TABULKA 5. Aktivní podnikatelské subjekty k 31. 12. 2021

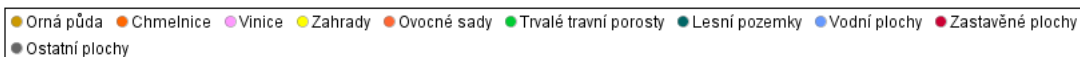
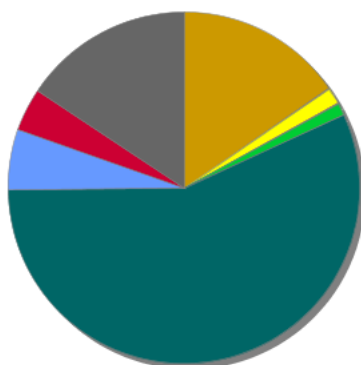
	Celkem	Zemědělství, lesnictví, rybářství	Ubytování, stravování a pohostinství
Hodonín	3 259	105	129
Znojmo	4 244	177	319
Mašovice	72	11	5
Havraníky	45	6	9
Blíšany u Loun	44	1	3
Chlumčany	87	13	2

Zdroj: ČSÚ

3.3. Druhy pozemků v katastrech dotčených obcí

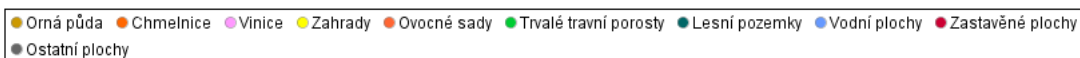
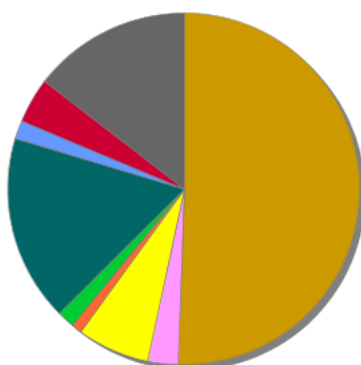
Dotčené obce leží v intenzivních nížinných krajinách, které z velké části utváří agrární produkce. Orná půda tvoří více než polovinu katastru ve všech kromě Hodonína, jehož administrativní území ze značné části formuje lesní komplex Hodonínské doubravy, a Havraníků, na jejichž rázu se významně podepisuje lesnatý terén národního parku a velké plochy vinic, na něž navazují ovocné sady, zahrady a záhumenky.

Hodonín

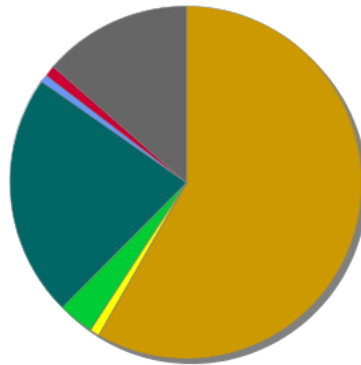
Zdroj: ČSÚ

Znojmo

Zdroj: ČSÚ

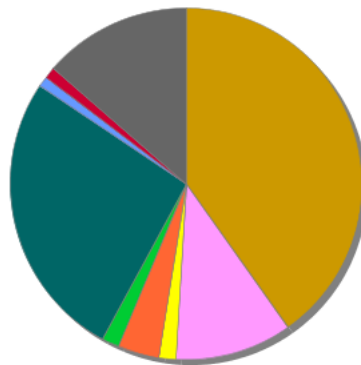
Mašovice

Orná půda Chmelnice Vinice Zahrady Ovocné sady Trvalé travní porosty Lesní pozemky Vodní plochy Zastavěné plochy
Ostatní plochy

Zdroj: ČSÚ

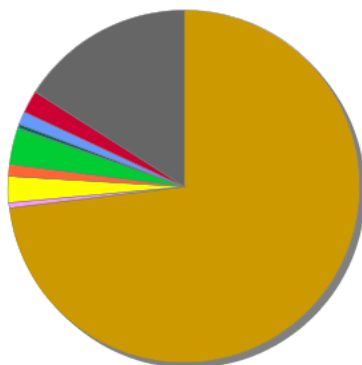
Havraníky

Orná půda Chmelnice Vinice Zahrady Ovocné sady Trvalé travní porosty Lesní pozemky Vodní plochy Zastavěné plochy
Ostatní plochy

Zdroj: ČSÚ

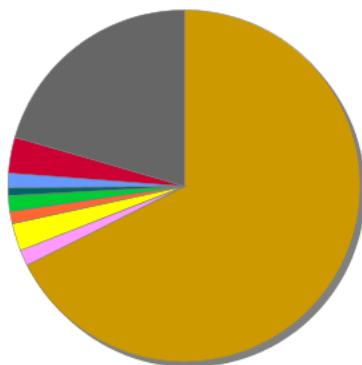
Bíšany u Loun

Orná půda Chmelnice Vinice Zahrady Ovocné sady Trvalé travní porosty Lesní pozemky Vodní plochy Zastavěné plochy
Ostatní plochy

Zdroj: ČSÚ

Chlumčany

Orná půda Chmelnice Vinice Zahrady Ovocné sady Trvalé travní porosty Lesní pozemky Vodní plochy Zastavěné plochy
Ostatní plochy

Zdroj: ČSÚ

4. VÝZNAMNÍ STAKEHOLDERI A JEJICH POSTOJE K PROJEKTU

4.1. Načeratický kopec

Vlastníci:

- Město Znojmo – vlastník většiny pozemků v projektové lokalitě

Správa ZCHÚ:

- Krajský úřad Jihomoravského kraje, detašované pracoviště Znojmo – výkon státní správy ochrany přírody – Ing. Milan Král

Hospodařící subjekty:

- Ing. Petr Kosmák, Nový Dvůr – uživatel půdních bloků LPIS, pastva ovcí a koz

Zájmové skupiny:

- Motokrosový oddíl, Oblekovice
- Myslivecké sdružení Nový Šaldorf-Oblekovice

Místní expertní konzultanti:

- Mgr. Miroslav Bažant, Jihočeská univerzita České Budějovice, ornitolog provádějící dlouhodobý monitoring populace pěnice vlašské a dalších druhů ptáků na Načeratickém kopci
- Ing. Robert Stejskal, Ph.D., Správa NP Podyjí, referent pro přírodovědný management lesních a nelesních ekosystémů
- Ing. Martin Škorpík, Správa NP Podyjí, vedoucí oddělení speciální ochrany přírody a strategického plánování, entomolog

Vlastníkem většiny pozemků na Načeratickém kopci je Město Znojmo. Zatímco na počátku projektu představitelé Znojma vyjadřovali projektovým aktivitám pouze verbální podporu, v průběhu projektu se začali o Načeratický kopec více zajímat a postupně začali přispívat i dílčími konkrétními aktivitami jako např. zajištění kácení části akátových porostů nebo opakované zajištění odvozu odpadu při úklidu černých skládek, který každoročně organizuje Krajský úřad. Tyto změny patrně souvisí se změnami ve vedení města, ke kterým došlo po komunálních volbách v roce 2018. Důležitým aktem ze strany Města Znojma je dlouhodobé umožnění pastvy na Načeratickém kopci, které je zajištěno smlouvou o bezúplatném užívání nemovitosti s platností na dobu neurčitou, která byla uzavřena již v roce 2012. V průběhu projektu začala též jednání o nejvhodnější způsobu začlenění motokrosu do aktivit na Načeratickém kopci. Beleco poskytovalo k těmto jednáním odborné podklady, zejména biologické hodnocení dopadů motokrosových tratí na ochránářsky významné druhy a stanoviště.

Orgánem ochrany přírody pro Přírodní památku Načeratický kopec je Krajský úřad Jihomoravského kraje, jehož Oddělení ochrany přírody a krajiny má ve Znojmě detašované pracoviště. Načeratický kopec má ve své agendě Ing. Milan Král, který zde zajišťuje ochránářský management, koordinuje odbornou práci a velmi aktivně jedná se všemi zainteresovanými subjekty tak, aby na lokalitě mohly působit v co největší vzájemné shodě. Segrál mj. klíčovou roli při sladování zájmů pastevců s motokrosem. Na projektu aktivně spolupracoval již od jeho přípravy a po celou dobu realizace byl hlavní kontaktní osobou a velkou oporou pro projektový tým. Pravidelně se účastnil terénních pochůzek a zapojoval se do plánování všech projektových aktivit na této lokalitě. Pomohl dojednat řadu podstatných kroků, zejména: začlenění motokrosu do aktivit na Načeratickém kopci, zapojení

Města Znojma do každoročního úklidu černých skládek a pomoc při kácení části akátových porostů. Jeho vysoká motivace a iniciativní přístup významně přispěly k úspěšné realizaci projektu.

Na začátku projektu lokalitu pravidelně využívali zejména pastevcí sdružení okolo Ovčí farmy Podyjí <https://www.farma-podyji.cz/> a statku Jáňův dvůr <https://www.januvdvur.cz/>. Pastva zde probíhá vždy od časného jara do podzimu, zázemí mají na nedalekém Kateřinském dvoře, kde část stáda zůstává i přes zimu. Jedná se o tradiční, volnou pastvu, kdy stádo s pastevcem a ovčáckými psy prochází volně krajinou a ohradu využívá pouze k polednímu odpočinku a přenocování. Hospodaří podle zásad ekologického zemědělství a jsou nositeli BIO certifikace a certifikace regionální produkt Znojemska. Jejich přístup k pastvě vystihuje následující citace:

„Jsme ovčáci a pastevcí ze znojemsko-mikulovského regionu na Jižní Moravě. Stáda našich ovcí můžete potkat při svých toulkách krajinou třeba v Národním parku Podyjí, na Pálavě nebo na Načeratickém kopci u Znojma. Posláním našich stád je, kromě odchovu plemenných zvířat a produkce hodnotného masa, také údržba krajiny. Ve zdejší tradičně zemědělské oblasti se ovce a kozy chovaly odnepaměti. Vždy ale spásaly plochy, které nešlo obhospodařovat jiným způsobem. Značná část současných půvabných vřesovišť a stepí není zarostlá lesem právě proto, že byla spásána malými stády z přilehlých vesnic. Postupem času tak vznikla jedinečná území, především z hlediska krajinného rázu a ochrany přírody, která by ovšem bez pastvy neutěšeně zarůstala a splynula s okolními lesy. A právě ta jsou životním prostorem našich stád, která vracejí cinkání zvonečků a živou atmosféru do zdejšího pohostinného kraje.“

Kromě samotné pastvy se pravidelně podílejí na údržbě lokality, ke které mají silný vztah a cítí za ni zodpovědnost. Vzhledem k tomu, že jejich práce stojí na hodnotách souladu člověka s přírodou a návratu k tradicím předků, stavěli se spíše rezervovaně k pojezdům vojenské techniky a motokrosu, které vnímali jako rušivé vlivy. Proto bylo nutné aktivity plánovat tak, aby zohledňovaly potřeby a zájmy všech zúčastněných, tj. např. stanovit a respektovat časy pro hlučné aktivity, vymezit plochy, na kterých se jezdit nebude, vytvořit klidová místa apod.

Dalšími významnými uživateli lokality jsou motorkáři sdružení ve spolku Motocros Team Znojmo. Motokrosové závody zde probíhaly již před rokem 1989 jako aktivita tehdejšího SVAZARMu (Svaz pro spolupráci s armádou). Po zrušení vojenského cvičiště a zániku SVAZARMu se zde začalo rozmáhat neoficiální, neregulované ježdění „načerno“, které představovalo problém zejména z hlediska místních obyvatel a návštěvníků. Jako nejefektivnější způsob řešení tohoto problému se ukázalo nalezení místního subjektu, který by nad provozováním motoristických sportů na lokalitě převzal záštitu a zodpovídal za dodržování předem nastavených pravidel. Tímto subjektem se stal právě Motocros Team Znojmo. Nastavení pravidel vyjednával Ing. Milan Král, který zároveň řešil procesy nutné k tomu, aby motoristické sporty v rámci nastavených pravidel mohly probíhat legálně. Povolení byla zprvu vydávána vždy na jeden rok s tím, že pokud bude vše fungovat, bude povolení prodlouženo na další rok. Základními body pravidel bylo: (i) vymezení dvou dnů týdně pro motokros (čtvrtek, sobota), (ii) vymezení ploch, kde je možné jezdit, (iii) střídání drah tak, aby se na lokalitě vyskytovaly jak holé (čerstvě vyježděné) plochy, tak místa s ranými sukcesními stádii vegetace (opuštěné dráhy), (iv) omezení tvorby nových terénních prvků, (v) povinnost podílet se na ochranném managementu (likvidace invazních rostlin apod.) a (vi) dohled nad veškerými motoristickými sporty na lokalitě a respektování zájmů a potřeb ostatních uživatelů lokality. Po několika jednoročních obdobích bylo na konci roku 2017 poprvé vydáno povolení na pět let (2018-2022). Beleco bylo účastníkem řízení při vydávání rozhodnutí a podílelo se na formulaci podmínek.

Kromě vlastního podílu na péči o Načeratický kopec se pastevcí i motorkáři zapojovali do projektu jako dodavatelé služeb.

Další zájmovou skupinou, která lokalitu od počátku projektu využívala, je Myslivecké sdružení Nový Šaldorf. Tato skupina se k projektu od počátku stavěla spíše rezervovaně, ale na rozdíl od jiných lokalit projektovým aktivitám nijak nebránila. Zdejší myslivci nejevili zájem o komunikaci s projektovým týmem, ani když jim byla aktivně nabízena. Oproti pastevcům a motorkářům jsme nezaznamenali pravidelnou přítomnost myslivců na Načeratickém kopci, zdá se tedy, že lokalitu využívají mnohem méně intenzivně.

Mezi další zainteresované skupiny patří odborníci – biologové, kteří na Načeratickém kopci dělají své výzkumy. Nejvýznamnějším představitelem této skupiny zde je ornitolog Mgr. Miroslav Bažant, který na Načeratickém kopci sledoval reakce ptačích společenstev na management křovin. V rámci projektu poskytl odborné konzultace při navrhování nejvhodnějšího způsobu vyřezávání křovin (střídání nepravidelných ostrůvků křovin s vyřezanými plochami namísto ponechání pravidelně rozmístěných trsů křovin rovnoměrně po celé ploše). Kromě toho se podílel na několika akcích pro veřejnost, kde ukazoval odchyt ptáků.

V neposlední řadě stojí za zmínku lidé ze Znojma a dalších obcí v okolí, kteří jsou (potenciálními) uživateli lokality v rámci volnočasových aktivit. Z rozhovorů se zástupci této skupiny vyplynulo, že Načeratický kopec sice považují za možný cíl výletů a procházek, ale sami tam chodí jen příležitostně. Nejčastěji to jsou lidé na procházkách se psy, občas cyklisté nebo jezdci na koních. Respondenti v rozhovorech často vzpomínali na to, jak se na kopec chodilo v minulosti, v době, kdy místo ještě mělo atmosféru tajemného zakázaného území. Část dotazovaných (i z bezprostředního okolí) na kopec nechodí vůbec. Lidé ze Znojma (z města) chodí spíše na Kraví horu, která je blíže centru města. Lidé z vesnic zase poukazovali na to, že na procházky nemají čas, protože se věnují svým zahrádkám.

Pastva na Načeratickém kopci

Foto: Markéta Jedličková

4.2. Pánov

Vlastníci:

- Město Hodonín – vlastník většiny pozemků v projektové lokalitě

Obyvatelé:

- Osada Pánov a osadní výbor

Správa ZCHÚ:

- Krajský úřad Jihomoravského kraje, detašované pracoviště Hodonín

Zájmové skupiny:

- Motocross Hodonín Pánov
- Lukostřelnice Pánov
- Paintballpark Pánov
- Moravská tanková Sahara, spolek, organizátor Tankových dní na Pánově
- Jihomoravská pobočka České společnosti ornitologické, Gašpar Čamlík – monitoring populace vlhy pestré a hnízdní stěny na Pánově

Vlastníkem většiny pozemků na Pánově je Město Hodonín, které na projektu spolupracovalo od jeho přípravy. Zčásti to bylo dáno nutností vykácet na Pánově velké množství stromů (náletové lesíky), což by bez součinnosti města jako vlastníka nemovitostí nebylo možné. Vzhledem k objemu (a hodnotě) dřeva to vyžadovalo schválení městským zastupitelstvem. Díky tomu bylo s projektem již od počátku velmi dobře obeznámeno vedení města. Na úrovni vedení města projekt po celou dobu zajišťoval místostarosta Mgr. Ladislav Ambrozek. Představitelé vedení města se o projekt aktivně zajímali, zúčastnili se několika akcí přímo v terénu. Město vycházelo vstříc potřebám, které se v průběhu projektu objevovaly. Významnou pomocí bylo zejména zajištění odvozu sutí, která vznikla po odstranění pozůstatků po armádě (panely, betonové kvádry apod.) a která představovala překážku pro pojezdy vojenské techniky a potenciální riziko pro návštěvníky. Město mělo také zájem na využití Pánova pro školní exkurze. Plánovaný pilotní program pro školy, připravovaný ve spolupráci Beleca a městského úřadu, se nakonec neuskutečnil, protože provoz škol byl od jara 2020 výrazně omezen epidemickými opatřeními.

Orgánem ochrany přírody pro Přírodní památku Pánov je Krajský úřad Jihomoravského kraje. Podobně jako ve Znojmě, Oddělení ochrany přírody a krajiny má v Hodoníně detašované pracoviště. Také zdejší pracovníci jsou se situací na lokalitě dobře obeznámeni. Během přípravy a následné realizace projektu se na pozici příslušného referenta vystřídalá několik různých lidí, kontinuita práce však byla v rámci možností zachována. Důležitá jednání, zejména ohledně plánování budoucího využití Pánova a zajištění následné péče, zajišťoval vedoucí Oddělení ochrany přírody a krajiny Mgr. Petr Mach, který se účastnil několika důležitých jednání. Podobně jako na Načeratickém kopci se i na Pánově řešilo využití lokality pro motoristické sporty. Zpočátku zde však byl nastaven odlišný režim, kdy se každá akce povolovala jednotlivě, což s sebou přinášelo administrativní zátěž pro zájemce i úředníky. Navíc se tímto způsobem nedařilo omezit nelegální jízdy, protože zde chyběl subjekt, který by za motoristické sporty převzal odpovědnost. Řešení tohoto problému bylo předmětem jednání o budoucím využití Pánova.

Významnými stakeholdery jsou obyvatelé přilehlé osady Pánov. Jedná se o okrajovou část města Hodonína podél silnice na Ratíškovice, kterou od města odděluje silniční obchvat. Tvoří ji několik rodinných domů a tři bytovky. Obyvatele zastupuje tzv. osadní výbor. V současnosti se zde plánuje

nová výstavba. Obyvatelé Pánova měli zpočátku z projektu značné obavy. Projektovou lokalitu často využívají k procházkám a oceňují zejména její klidný charakter. Vadí jim neorganizované jízdy motorkářů, kteří často neberou ohled na zdejší lidi. Při suchém počasí je obtěžuje vysoká prašnost způsobená jízdami na písku. V rámci města se cítí upozadováni, zejména pokud jde o investice do infrastruktury (stěžovali si na chybějící chodníky apod.). Práci s touto skupinou byla zejména v počáteční fázi projektu věnována velká pozornost. Proběhly dvě exkurze přímo na lokalitě, kde byl podrobně objasněn projektový záměr a plán prací. Při jednáních se zástupci osadního výboru bylo domluveno několik opatření, která by zmírnila negativní dopady, kterých se zdejší obyvatelé obávali. Šlo zejména o ponechání pásu stromů, který by domy chránil před hlukem a prachem a dále o nasměrování pojezdových aktivit do míst dále od osady. Zástupci osadního výboru se podíleli také na jednáních o budoucím využití Pánova. Většinu obav se podařilo v průběhu projektu rozptýlit. Místní obyvatelé uvítali stepní jezírka vzniklá po vykácení náletových lesíků a lavičky postavené v rámci projektu. Pojezdy vojenskou technikou tolerovali, protože pro ně jsou méně rušivé než motoristické sporty. Těžko se smířovali se ztrátou lesíků, kam byli zvyklí chodit na houby. Během lockdownů v době pandemie zde však výrazně stoupl počet motorkářů (v zimě 2020/2021 zde byl v určitých obdobích téměř nepřetržitý provoz), což opět vyvolalo menší vlnu stížností. Tyto problémy byly řešeny v rámci nastavování pravidel pro využití Pánova pro motoristické sporty. Výsledek bude možné posoudit nejdříve v polovině roku 2022. Pánov byl také jedním z míst, které zasáhlo tornádo v červnu 2021.

Jak již bylo zmíněno, Pánov je velmi atraktivním místem pro motoristické sporty, protože nabízí možnost ježdění na písku. Navíc je snadno přístupný a dobře dostupný i ze Slovenska a Rakouska. Přímo na území přírodní památky se nachází jedna aktivní motokrosová dráha a jedna starší, nepoužívaná motokrosová dráha. Na přelomu roku 2020/2021 začalo být území intenzivně využíváno pro enduro tréninky (na rozdíl od motokrosu se jezdí po trati vyznačené ve volném terénu). Příležitostně zde trénují také terénní automobily (osobní i nákladní). Pravidelně se zde objevují například týmy, které se připravují na Dakarskou rallye. Hlavní snahou v rámci projektu bylo vytvořit pro všechny tyto aktivity řád, který zajistí, že budou provozovány tak, aby to bylo co nejpřínosnější z hlediska ochrany cílových druhů a stanovišť a že nebudou nadměrně obtěžovat obyvatele přilehlé osady Pánov. V roce 2021 byla uzavřena dohoda mezi Městem Hodonín a panem Josefem Večerkou, který na okraji území bydlí a provozuje zde lukostřelecký areál. Pan Večerka se stal správcem pro motoristické sporty, který zodpovídá, že tyto aktivity budou probíhat podle stanovených pravidel.

Na Pánově nebo v jeho těsné blízkosti probíhají i další rekreačně-sportovní aktivity. Na východě s hranicemi chráněného území sousedí motokárová dráha, na jihozápadě zas sportovní střelnice, která v minulosti sloužila armádě jako střelnice z ručních zbraní. Kromě toho je území využíváno pro lukostřelbu, paintball, airsoft a podobné aktivity.

Do konce roku 2021 na Pánově působil spolek Moravská tanková Sahara, se sídlem v nedalekých Čejkovicích. Jednalo se o klub vojenské historie sdružující zájemce o vojenskou techniku z dob Československé lidové armády. Na Pánově pravidelně koncem léta a během podzimu (mimo vegetační sezónu) organizoval akce pro veřejnost (Vojenské dny na Pánově) a společná setkání podobně zaměřených klubů a skupin (např. Poslední výstřel na Pánově apod.). V letech 2020 a 2021 se pořádání těchto akcí výrazně zkomplikovalo kvůli pandemii, v létě 2021 se k tomu přidala likvidace následků tornáda. Akce v roce 2021 proto proběhly v minimálním rozsahu, spíše jako setkání přátel, bez tradičního programu pro veřejnost. Do projektu se spolek zapojil jako dodavatel služeb, zajišťoval většinu pojezdů vojenskou technikou na Pánově i Načeratickém kopci. Na konci roku 2021 tento spolek zanikl s tím, že se měl transformovat v nový subjekt, který měl navazovat na činnost Moravské tankové Sahary.

Podobně jako na Načeratickém kopci, představují významnou zainteresovanou skupinu odborníci – biologové. K neaktivnějším patří Jihomoravská pobočka České společnosti ornitologické, která zde dlouhodobě provádí monitoring populace vlhy pestré a zajišťuje pravidelnou údržbu hnízdních stěn pro vlhy a břehule. Postoj ornitologů k projektu byl zpočátku ambivalentní, obávali se zejména nepříznivého vlivu pojezdů vojenské techniky a motoristických sportů na hnízdicí ptáky. Na základě společných jednání byly projektové aktivity modifikovány tak, aby byl zajištěn klidový režim během hnízdní sezóny (v projektu se původně uvažovalo o celoročním využití pojezdů vojenské techniky). V závěru projektu započala jednání o možnostech spolupráce v rámci After LIFE aktivit v souvislosti s nedalekým, nově vznikajícím, ptačím parkem Kosteliska, který spravuje Česká společnost ornitologická. Šlo zejména o možnost zavedení pastvy jako doplňkového způsobu managementu na Pánově. Jednání stále probíhají.

Na Pánově působí také místní myslivecký spolek (Myslivecký spolek Pánov Hodonín). Na počátku projektu proběhlo krátké společné jednání za účelem představení projektových aktivit. Z hlediska myslivců byla v tomto případě nejdůležitější domluva ohledně míst, kde bude uskladněna stržená zemina. Poblíž jednoho z těchto míst se nachází jáma po těžbě cihlářské hlíny, kterou využívá zvěř jako napajedlo. Myslivci proto požadovali, aby tato tůň byla zachovaná a přístupná pro zvěř. Jejich požadavky byly zohledněny a myslivci se dále k projektu stavěli neutrálně. Situace ohledně zdrojů vody pro zvěř se navíc v průběhu projektu zlepšila díky obnově stepních jezírek na vykácených plochách.

Pozůstatky vojenských objektů na Pánově

Foto: Karel Šimeček

4.3. Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště

Vlastníci pozemků:

- Česká republika
- Obec Mašovice
- Obec Havraníky

Správa ZCHÚ:

- Správa NP Podyjí

Zájmové spolky:

- Myslivecký spolek Mašovice-Šobes
- Myslivecký spolek Daníž

Ostatní:

- Obyvatelé přilehlých obcí, zejména Mašovic a Havraníků
- Návštěvníci NP Podyjí
- Vědecká komunita – v obou lokalitách probíhá různě zaměřený výzkum přímo navazující na pastevní management zavedený v rámci projektu

Projektové lokality Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště se od ostatních liší zejména tím, že jsou součástí Národního parku Podyjí (Havranické vřesoviště), resp. ochranného pásma národního parku (Mašovická střelnice), hospodaření a správu v nich zajišťuje Správa NP Podyjí. Po celou dobu projektu trvala příkladná spolupráce se Správou NP Podyjí, která zahrnovala především podporu a pomoc ze strany NP v rámci doplňkových managementů, jako je odstraňování invazních dřevin a eliminace křovin, ale také logistické podpory během čipování hříbat pro účely plemenné knihy (transport a instalace mobilního zařízení pro manipulaci se zvířaty), čištění tras ohradníků atd. Explicitní zájem a pozitivní přístup ze strany správy NP byly zcela zásadní pro realizaci a jsou předpokladem udržitelnosti pastevního managementu zavedeného v rámci projektu.

Vlastníkem pozemků v těchto lokalitách je jednak Česká republika, zastoupená Správou NP Podyjí. Další části pozemků jsou ve vlastnictví obcí Mašovice a Havraníky. Využití pozemků se od jiných projektových lokalit lišilo tím, že zde již na začátku projektu měly být vybudované trvalé pastevní ohrady. Obecní pozemky proto byly poskytnuty formou zápůjčky.

Nejaktivnějšími stakeholdery byla místní myslivecká sdružení. Na Mašovické střelnici vzneslo myslivecké sdružení námitky proti lesní pastvě. Za účelem vyřešení problému proběhlo několik jednání, která ovšem nedospěla k dohodě. Proto byly sporné části území vynechány a hranice pastviny náležitě posunuty. Také na Havraníkách zprvu zaujalo místní myslivecké sdružení vůči pastvě negativní postoj. Zde však vyjednávání vyústilo ve vzájemnou dohodu s možností loveckých aktivit na paseném území. Pro umožnění lesní pastvy však bylo ještě nutné schválení ze strany Ministerstva životního prostředí ČR (MŽP). Žádost o povolení byla podána ihned po zahájení projektu na podzim 2016, nicméně vydání rozhodnutí se kvůli odvolání mysliveckého sdružení protáhlo na více jak rok – konečné rozhodnutí, schvalující pastvu v navrženém rozsahu, bylo vydáno až v prosinci 2017. Havranické vřesoviště se tak stalo do jisté míry průkopnickou lokalitou v oblasti lesní pastvy, protože jde o území větší než jednotky hektarů a navíc na území národního parku.

K dalším významným uživatelům lokalit patří místní obyvatelé. Od nich jsme zaznamenali řadu pozitivních ohlasů, protože koně se stali oblíbenou atrakcí pro rodiny i místní školy. To však s sebou

přineslo i problémy související s příkrmováním koní od místních obyvatel. Ti se snažili zvířatům „přilepšit“ zejména v zimních měsících. Jakékoliv příkrmování je však pro koně vysoce nebezpečné, v jeho důsledku hrozí vážné zdravotní komplikace, které mohou skončit i úhynem. Z tohoto důvodu je nutná neustálá osvěta a kontrola ze strany pastevního dozoru.

Vzhledem k tomu, že obě lokality jsou součástí Národního parku Podyjí, jednalo se v rámci projektu o turisticky nejvíce využívaná místa. Ze strany Správy národního parku panovaly zpočátku obavy, aby nedošlo k nadměrnému zatížení v důsledku nárazového zájmu turistů a výletníků, zejména v době po příjezdu koní. Tyto obavy se však nenaplnily.

Potenciálním rizikem z hlediska místních obyvatel i návštěvníků je neprůchodnost ohrad. Součástí ohrad jsou sice branky pro pěší, ty ale zůstaly po dobu celého projektu zamčené. Zpřístupněna je pouze vyhlídka uvnitř ohrady na Havranickém vřesovišti. Hlavním důvodem pro omezení vstupu jsou obavy o bezpečnost lidí i zvířat. Obec Mašovice kvůli průchodnosti nesouhlasila s původním záměrem vedení ohrady přes polní cestu, cesta musela zůstat zcela mimo ohradu. V této souvislosti je zajímavé, že na některých jiných územích, kde se také využívá pastva stejného plemene koní, provozovatelé umožňují volný průchod pastvinami. Zdá se tedy, že uzavření omezení vstupu není nezbytně nutné.

Také na těchto lokalitách patří mezi zainteresované skupiny odborníci – biologové. Probíhá zde řada různých výzkumů, z nichž se nemalá část týká hodnocení dopadů nově zavedeného pastevního managementu. Výsledky těchto výzkumů jsou součástí hodnocení biologických dopadů projektu.

Pastva divokých koní na Havranickém vřesovišti

Foto: Miloslav Jirků

4.4. Blšanský chlum

Vlastníci pozemků:

- Obec Blšany u Loun
- Obec Chlumčany
- Česká republika
- Soukromí vlastníci menších pozemků

Správa ZCHÚ:

- Krajský úřad Ústeckého kraje - Mgr. Radovan Douša, referent odboru životního prostředí a zemědělství,

Zemědělské subjekty:

- Vinařství Wilomenna – obhospodařuje vinice v těsném sousedství EVL Blšanský chlum

Ostatní:

- Soukromí zájmoví chovatelé koní a dalších zvířat.

Vlastnictví pozemků v této lokalitě je značně roztržštěné. Situace u některých pozemků se navíc poměrně rychle proměňuje v důsledku dražeb a prodejů.

První skupinu vlastníků představují obce Blšany u Loun a Chlumčany. Pro obě obce je důležité zachování klidného charakteru lokality a možnost jejího využití k rekreačním účelům (procházky, jízda na koni, jízda na kole, kondiční běh apod.). Z tohoto hlediska se k projektu stavěli spíše pozitivně. Obě obce poskytly souhlas s využitím jejich pozemků pro budoucí trvalou pastvinu. Užší spolupráce byla navázána s obcí Blšany, která v projektu viděla potenciál pro vlastní rozvoj a od počátku projevovala zájem o zapojení do budoucí komunitní či obecní pastvy.

Druhým významným vlastníkem je Česká republika skrze Státní pozemkový úřad a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. V posledních letech (zhruba od roku 2021) začal Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových nabízet zdejší pozemky ve větší míře formou veřejných aukcí. Z hlediska úřadu jde o standardní proceduru, kdy se snaží zhodnotit státní majetek. U obcí Blšany a Chlumčany to vyvolalo obavy o budoucí využití těchto pozemků, zejména aby nedošlo k narušení přírodního charakteru lokality. Obec Blšany proto jeden takový pozemek sama odkoupila, nicméně v možnostech obcí nebylo vykoupit všechny pozemky. Z hlediska projektu to představovalo značnou komplikaci zejména při jednáních o stavbě pastevní ohrady. Proto realizátoři projektu požádali v roce 2021 o zápůjčku pozemků ve vlastnictví státu. Žádosti bylo vyhověno, což umožnilo dokončit jednání o stavbě ohrady.

Třetí skupinu vlastníků představují soukromí majitelé pozemků. Část z nich jsou potomci původních vlastníků, kteří zde hospodařili před vznikem vojenského prostoru. Tito lidé mají k území silný vztah, sami většinou pamatují své prarodiče, kteří na Blšanském chlumu v minulosti hospodařili. Tito lidé se k projektu stavěli velmi pozitivně a viděli v něm jakési pokračování v tradici jejich předků. Ostatní vlastníci pozemky většinou koupili jako formu investice či uložení peněz. K projektu se stavěli spíše neutrálně.

Orgánem ochrany přírody pro Přírodní památku Blšanský chlum je Krajský úřad Ústeckého kraje. Na rozdíl od Krajského úřadu Jihomoravského kraje však nemá zřízena žádná detašovaná pracoviště, takže jeho pracovníci nemají přímý kontakt s lokalitou a jsou zde méně aktivní.

Projektovému záměru však byli velmi nakloněni a poskytovali veškerou potřebnou administrativní a procesní součinnost i kladné reference při jednáních o stavbě ohrady.

V těsném sousedství se nacházejí vinice obhospodařované místním vinařstvím Wilomenna, které sídlí v Chlumčanech. Ve svém podnikání staví na jedinečnosti místa, k němuž mají silný vzťah. Ke spolupráci s projektem se od začátku stavěli pozitivně, účastnili se dvou exkurzí na Blšanském chlumu a umožnili využít část plotu jejich vinic pro ohrazení budoucí pastviny. Sami v rámci svých degustací nabízejí zákazníkům i procházku na vrchol Blšanského chlumu.

„Vylezete na kopec, uvidíte, co je krása,“ říká vinařka Kateřina Mikulíková.

Lokalitu využívají i lidé z Blšan, Chlumčan i Loun k procházkám, vyjížděnkám na koni, cyklistice nebo běhu. Na vrchol vede turistická značka. Rozeklaný vrchol nabízí ojedinělé výhledy na panoráma Českého Středoohoří. Při stavbě ohrady proto bylo zvoleno řešení se samozavíracími branami, které umožní kromě průchodu pěších také průchod s kolem či kočárkem. Jak se toto řešení osvědčí, bude možné posoudit teprve v budoucnosti.

V okrajové části ochranného pásma vznikla v letech 2020/2021 oplocená pastvina, kterou zde založila mladá rodina z Loun. Slouží k zájmovému chovu zvířat (ovce, koně, lama) a poskytuje zázemí malé jízdárny. S majiteli byla započata jednání o spolupráci při zajištění budoucí pastvy na Blšanském chlumu.

Přestože většina zainteresovaných skupin oceňuje zdejší přírodu a klid, před více než deseti lety zde vznikl plán na výstavbu satelitu s více než stovkou domů, Developerská firma KB Blok koupila pozemky těsně za hranicí chráněného území od obce Blšany a začala s přípravou na výstavbu. Se záměrem však nesouhlasí obyvatelé ani vedení města Louny, které proto uzavřelo jedinou příjezdovou cestu na staveniště pro vozidla nad 3,5 tun. Vznikla tím patová situace, kdy nebylo možné dokončit zasíťování pozemků pro výstavbu. Výstavba byla takto zablokována od roku 2013 do začátku roku 2022, kdy stavební práce znovu započaly. Lze předpokládat, že po dokončení výstavby stoupne tlak na lokalitu a zvýší se riziko potenciálně problémových aktivit.

Rozkvetlé svahy Blšanského chlumu

Foto: Beleco

5. HODNOCENÍ PROJEKTOVÝCH ÚZEMÍ Z HLEDISKA VÝZNAMNÝCH STAKEHOLDERŮ

Během semistrukturovaných rozhovorů v úvodu projektu místní stakeholdeři hodnotili projektové lokality. Jejich postřehy byly důležité pro porozumění způsobu, jakým zejména místní obyvatelé místa vnímají, užívají a vztahují se k nim. Komentáře byly důležité pro designování projektových lokalit tak, aby průběh těchto aktivit i nová podoba lokalit podpořily ekosystémové služby, zejména rekreační a kulturní.

5.1. Načeratický kopec

Přednosti:

- Oáza klidu. Bez aut a bez civilizace. Nedotknutost.
- Poloha blízko města.
- Daleké výhledy (Rakousko, Pálava, Dyjsko-svratecký úval...).
- Dominanta Oblekovic i Znojma (z dálky není vidět Šobes, ale Načeratický kopec).
- Unikátní rozsah i kvalita, obrovský kus volné krajiny, zachovalý biotop.
- Natura 2000 chrání před developerskými záměry, které se tu objevovaly v minulosti.
- Na rozdíl od dřívějších omezení se lokalita nyní otevírá, stále se tu něco děje.
- Ožívání kopce.
- Potenciál řady tras pro pěší a cyklisty (do nedaleké obce Dyje apod.).
- Upravené polní cesty na území bez silnic jsou vhodné třeba pro cyklistiku s dětmi.

Přednosti z pohledu pastevců:

- Ucelená velká plocha.
- Nejsou zde turisté, chodí sem pouze pejskaři. Je tu větší klid (oproti Kraví Hoře).

Přednosti z pohledu motorkářů:

- Přirozený terén a překážky. Pro jezdce je to atraktivnější než umělá trať někde na poli.
- Vyčištěná místa (od náletových dřevin a odpadků) – průjezdný terén.
- Není v bezprostřední blízkosti zástavby (menší problém pro lidi žijící v okolí).
- Pohyb na lokalitě, když se tam něco děje (lidé chodí na akce).

Nedostatky:

- Město nemělo zpočátku o lokalitu zájem, bylo jim to jedno. (Během projektu došlo k podstatnému zlepšení).
- Místní vnímají kopec jako samozřejmost.
- Protichůdné zájmy různých skupin (myšlivci, motokros, jízda na koni, cyklisté...), každý má jinou představu.
- Staré zátěže, černé skládky.
- Nebezpečné tůňky (hrozí utopení).
- Kopec není moc přístupný.
- Ruší pohled na rekultivovanou skládku (nepřirozený tvar).
- Chybí odpadkové koše.

Nedostatky z pohledu pastevců:

- Není tu voda (pitná ani užitková).

- Sucho – málo potravy pro zvířata.
- Vadí tanky a motorky, spíš z principiálních důvodů (přírodní rezervace není totéž co sportoviště, antimilitaristický postoj). Vadí hlavně auta a tanky. Motorky 1 x týdně by byly OK.

Nedostatky z pohledu motorkářů:

- Omezení vstupu.

Příležitosti:

- Zajímavá lokalita blízko Znojma.
- Zatraktivnění v souladu s přírodou, zachovat charakter a přirozenost místa + zároveň přilákat více návštěvníků. Udělat z místa vycházkový cíl.
- Vyhlídka, postavit rozhlednu, vyznačit vycházkovou trasu.
- Využití pro cyklisty. Povede tu Kolo pro život.
- Pastva: možnost pro školy a školky ukázat dětem zvířata.
- Pokračovat v započatém trendu (prořezávky, nastavení režimu s motorkáři).
- Bratři Derahovi (Motokros Team Znojmo) mají k lokalitě vztah a lákají sem další lidi. Jsou místní a propojení s místními lidmi.
- Lidé se na kopec naučí chodit dívat díky atraktivním akcím.
- Udržet tankové dny i po skončení projektu. Motoristické věci zde v okolí chybí, zájemců je dost.
- Kdyby na kopec chodilo více lidí, mohli by to využít v Oblekovicích (hospoda apod.)
- Obnova vodních zdrojů.
- Reintrodukce vybraných druhů za podmínky, že budou přísně dokumentované.

Hrozby:

- Neregulovaná výstavba.
- Výstavba na úpatí kopce.
- Komerční záměry (golf, penzion s výhledem apod.).
- Rozprodání městských pozemků.
- Neřízené aktivity (drony apod.)
- Nedostatek péče.
- Odchod pastevců.
- Péče pomocí motorových vozidel nestačí, neřeší vše.
- Sucho.
- Hluk (vadí pastevcům, ovlivňuje zvířata, i když si na něj zvyknou)
- Eutrofizace (dálkové přenosy při mlze a srážkách).
- Část dotazovaných uvedla v souvislosti s hrozbami také silniční obchvat Znojma, ale podle dalších z dotazovaných se to lokality výrazněji nedotkne.
- Tanky mohou být kontroverzní.

5.2. Pánov

Přednosti:

- Krásné místo, lidé ho neznají.
- Klidné místo pro procházky.
- Pánov je unikát – „Sahara“.
- Přírodní rezervace, unikátní společenstva.
- Písčiny jinde nejsou.
- Jsou tu podmínky pro druhy, které v lese nežijí (vlhy, břehule, hmyz).
- Přínosy pro botaniky, entomology apod.
- Členitý terén je zajímavý z hlediska sportu. Lze vytvořit 4 km dlouhé tratě.
- Jedná se o bývalý tankodrom, využívá se zde zvláštní management – pojezdy.
- Využití pojezdů pro management funguje. Pojezdy zlikvidovaly celík zlatobýl a třtinu křovištní, rozmnožily se tu divizny (brunátné).
- Krosky udělají v zatáčkách stěny pro vlhy. (Vlhy skutečně hnízdí na okrajích vyježděných tratí a motokrosových drah.)
- Obnova hnízdních stěn pro vlhy a tůní pro obojživelníky.

Nedostatky:

- Cizí lidé zde dělají bordel.
- Chybí zde řád, každý si tu dělá, co chce.
- Motoroky nadivoko jezdí nekontrolovaně. Nikdo si nechce vzít zodpovědnost, každý se bojí, že to neuhlídá.
- Nelegální jízdy: nejezdí mozaikovitě, zůstávají po nich odpadky, problém s jízdami v hnízdní době.
- Hluk a prach v důsledku ježdění.
- Zbytky betonových prvků – auta a motoroky tam nechtějí jezdit (jezdí jen po cestách), nevytváří se mozaika.
- Černé skládky.
- Zchátralé budovy (věže a bývalé učebny)
- Ruderalizace.
- Velká, suchá plocha má vliv na mikroklima.
- Chybí zde turistická stezka.

Příležitosti:

- Využití pro školy z Hodonína a okolí (výlety, exkurze, ekologická výchova).
- Možnost využití budov pro aktivity s dětmi, zázemí pro lesní školku apod.
- Pořádání táborů pro děti.
- Pozorovací věže po armádě: nejvyšší bod nad Hodonínem (rozhled).
- Z věže udělat rozhlednu.
- Využití pro cestovní ruch (v Hodoníně nic není, dá se ukazovat Pánov).
- Vytvořit naučnou stezku s informačními tabulemi.
- Komerční jízdy vojenskou technikou – využít pro management, aby lokalita zůstala zachovaná.
- Akce by mohly vypadat podobně jako „Piesky“ na Slovensku.
- Využití pojezdy čtyřkolek.
- Ponechat stromy, které chrání sousední domy před prachem.
- Využití pro rekreační sporty.

- Využít Pánov pro nové sporty v přírodě (adventure minigolf, vysoké lanové centrum, apod.).
- Geocaching – propojit s naučnou stezkou (např. skryše v tabulích naučné stezky). Procházka cca 1,5 hodiny, několik kešek.
- Bruslařská dráha po okraji.
- Stezka pro koně (byla tu, ale zmizela).
- Využít např. jako country areál s koňmi, restaurací apod.

Hrozby:

- Komunita na Pánově to bere tak, že je to tu jejich.
- Část zahrádek u osady Pánov jde do dražby, pravděpodobně se počítá s využitím na bydlení. Zruší se tím příjezdová cesta.
- Málo ježdění – zarůstání.
- Kdyby zarostla lesem. Ale z pohledu lesníka by to nevadilo.
- Špatní lidé.
- Riziko vzniku požáru (v minulosti tu opakovaně hořelo).
- Zahrabaná munice.
- Zakopané chemikálie – kontaminace spodních vod.

Pánov je oblíbeným místem pro motoristické sporty

Foto: Karel Šimeček

5.3. Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště

Přednosti

- Předností je, že taková místa vůbec jsou. Je to něco jiného.
- Estetický prvek krajiny.
- Výjimečná poloha.
- Obrovská diverzita.
- Neopakovatelné biotopy.
- Jsou to místa, kde se dá i hospodařit.
- Může tu fungovat kontakt mezi „divočinou“ a „komunitou“ → vzájemné ovlivňování.
- Soužití mezi místními lidmi a krajinou je dobré pro pověst parku, musí se ale dodržovat pravidla. („Pro druhy i pro lidi.“)
- Lidé se postupně začínají zajímat o hospodaření, zemědělci kosí.
- Havraníky: Charismatické místo, strukturovaná krajina, přírodní hodnoty a vliv člověka jsou zde v rovnováze.
- Havraníky: Turisticky atraktivní, i v kombinaci s okolní krajinou (rozhledy apod.).
- Havraníky: dostupnost pro EVVO – dá se přijet autobusem s dětmi až přímo na lokalitu, celkově je to blízko a těchto předností se využívá, stanice v Havraníkách je velmi využívaná studenty; pracovníci NP sami programy i lektorují, ale nezvládají uspokojit poptávku (v poslední době se už ale začínají objevovat aktivní učitelé, kteří problematiku sami znají dobře.
- Mašovice: jde o jednu z největších ploch bezlesí se zvláště chráněnými druhy v národním parku.
- Mašovice: lokalita je dále od frekventovaných tras a zůstává do značné míry turisticky neobjevená.
- Mašovice: relativně velký význam pro místní lidi.

Nedostatky

- Pracnost a náročnost udržování lokalit.
- Vyžaduje to intenzivní péči, ale zase ne moc intenzivní. Těžko se hledá správná míra a těžko se dosahuje.
- Mašovická střelnice je na polích, možná to ovlivňuje její vývoj.
- Mašovice:
 - Zbytky areálu, rozpadající se stavby, skládka. Šlo by to využít, ale neděje se to.
 - Majetnický vztah obce. Hodnoty, které lokalita má, nejsou pro obec relevantní. Chtějí to jen „vydojit“, chtějí by tu mít konvenční pole.
 - Obec má strach, že jim tam začnou jezdit lidi čumět na koně.
- Mašovice: věci, co zbyly po armádě (např. drobné stavby) jsou nebezpečné pro lidi i zvířata, riziko pro vlastníka z hlediska volného pohybu osob.
- Mašovice: problémy s krádežemi kabelů a vyvážení odpadu.
- Havraníky: Hotel Vinice, chtějí vše využívat komerčně. Chtějí provozovat půjčovnu čtyřkolek a jezdit po vřesovišti.
- Havraníky: atraktivní pro svatebčany, vjíždějí se tam vyfotit, musí se to nějak regulovat.

Příležitosti

- Hezké by byly komunitní aktivity.
- Agroturistika.
- Využití pro teambuilding.

- Jde o modelové plochy, které mají potenciál být vzorem pro další místa. Měl by probíhat výzkum. Armáda opustila Mašovice relativně nedávno, dají se tam dělat zajímavé věci z hlediska moderního managementu.
- Mašovice: starší typy obhospodařování místními lidmi. Sečení je dobré, mohli by i pást.
- Mašovice: Využít jako jednoduché tábořiště na přespávání. V NPP nic takového není.
- Mašovice: Část by se dala využít třeba jako golfové hřiště (což může být zároveň i hrozbou), bez chemie by to ale bylo zajímavé. V okrajové části by mohl být kemp. V podobných případech by musely být nastaveny striktní podmínky využívání.
- V Mašovicích nejsou developerské tlaky.
- Havraníky: Pastviny – cyklicky, zemědělec s ovci.
- Havraníky: Kdyby byla rozumná řeč se čtyřkolkáři, šlo by to využít. Ale nevěřím tomu. Obávám se překračování míry. Těžko se to reguluje. V malé míře by to mohlo prospět.
- Havraníky navštěvují spíše lidé zvenku (ze Znojma se chodí spíš na Kraví horu).
- Havraníky jsou výchozím místem pro turistiku (parkoviště u hotelu v Hnanicích).
- Havraníky: obměňuje se tam obyvatelstvo, díky atraktivitě území se tam stěhují aktivní lidé, začínají se o to starat, třeba v Popicích to nikdy za moc nestálo a nyní je to výrazně lepší.

Hrozby

- Zrušení národního parku.
- Desítky let neexistující péče. Dlouho se nic moc neděje a pak se to začne hroutit a mizet před očima.
- Některé druhy zde vyhynuly.
- Porost vřesu je přestárý, není odolný.
- Eutrofizace, dusík v atmosféře. Možná proto nastavujeme péči špatně. Pořád nestíháme.
- Chybí globální pohled na lokality – sbírá se hodně dílčích dat, ale nejsou vyhodnocována s nadhledem (ve vzájemných souvislostech).
- Nemám rád „zahrádkaření“. Samoučelné managementy nikam nevedou.
- Veřejné využívání plochy, která je volně přístupná. Představa, že to není ničím a tak si tam může každý dělat, co chce. K lesu mají obyčejní lidé vztah. Chápu, že něco se tam dělat může a něco ne. S volnou plochou si ale dělají, co chtějí.
- Těžko se vysvětluje, že péče musí mít pravidla. Že buldozer je OK, ale motorka nadivoko ne. Motorkáři mají Načeratický kopec.
- Snaha o intenzivnější využívání (pole, výstavba, průmysl), ale to zatím můžeme jako NP regulovat.
- Konflikt s myslivci, kteří nechápu ostatní.
- Mašovice: občas tu vznikají skládky (lidé tam vyváží stavební odpad).
- Mašovice: Vysazování rychlerostoucích dřevin, ale to je málo pravděpodobné.
- Mašovice: absence aktivních farmářů.
- Havraníky: stánky, snaha budovat nová parkoviště.
- Havraníky: potenciální rizika související s rostoucí návštěvností, lidi zatím oceňují nízkou návštěvnost, samotné lokality ale zatím rostoucí návštěvnost nevadí; vřesovištní lokality jsou atraktivní z hlediska cestovního ruchu, místní podnikatelé je propagují.
- Havraníky: šíření akátu.

5.4. Blšanský chlum

Přednosti

- Krásné výhledy.
- Fotogenické místo.
- Kopec je krásný na jaře, když rozkvetou leny.
- Klidná lokalita vhodná pro procházky, výlety na kole, vyjížděky na koni.
- Oblíbené výletní místo.
- Snadno dostupné z Loun.
- Možnost propojení degustací na vinicích s procházkou na vrchol.

Nedostatky

- Chátrající staveniště.
- Díry, které tu zůstaly po vojácích, jsou nebezpečné pro koně.
- Nelegální jízdy čtyřkolek.
- Volně pobíhající psi ohrožují ovce.

Příležitosti

- Využít jako pastvinu pro koně lidí z okolí.
- Blízkost Českého Středohoří.
- Vinařská turistika.

Hrozby

- Výstavba rodinných domů lokalitu zničí.
- Rozprodávání pozemků lidem, kteří k místu nemají vztah, a jde jim jen o peníze.
- Další developerské projekty.

Blšanský chlum je oblíbený i díky výhledům na České středohoří

Foto: Beleco

6. ZPŮSOBY PÉČE VYUŽITÉ V RÁMCI PROJEKTU

V rámci projektu byly využity tři základní způsoby dlouhodobé péče o biologicky cenná bezlesí. Jednalo se o pastvu ovcí a koz, pastvu divokých koní a pojezdy vojenskou technikou případně jinými motorovými vozidly. V této části se zaměříme na krátké srovnání těchto způsobů péče včetně možností finančního zajištění.

6.1. Pastva ovcí a koz

V rámci projektu byla využita na Načeratickém kopci a Blšanském chlumu.

Na Načeratickém kopci se jednalo o celosezónní pastvu tradičním způsobem, kdy pastevec za pomoci ovčáckých psů prochází se stádem krajinou. Na lokalitě proto není potřeba žádná stabilní infrastruktura, během pastevní sezóny (zpravidla duben až listopad) se používají mobilní ohradníky, které ohraničují odpočinkovou ohradu (košár). Ta se vždy po nějaké době přesouvá na jiné místo, což mimo jiné umožňuje regulovat intenzitu pastvy a směřovat intenzivnější pastvu do míst, kde je to nejvíce potřeba (např. při likvidaci akátových porostů). Pastevci mají zázemí v jednoduché maringotce, voda se na pastvinu dováží. Hospodářské zázemí je na nedalekém statku na Kateřinském dvoře, kde část zvířat i přezimuje. Jedná se o tradiční hospodářskou pastvu, kdy pastevci nabízejí k prodeji své produkty: maso a výrobky z něj, dále výrobky z vlny a příležitostně také sýry. Kromě toho je část stáda využívána ke krátkodobým ochrannářským managementům na dalších lokalitách.

Jedná se o smíšené stádo ovcí a menšího počtu koz. Velikost stáda se zde v průběhu roku mění, na jaře zde bývá kolem 100 kusů dospělých zvířat a nově narozená jehňata. Na podzim se stádo zvětšilo až na 300 kusů, protože se sem stahovala část ovcí z dočasných pastvin.

Náklady na pastvu byly pokrývány z několika zdrojů:

- Plochy, které nebyly zařazeny do projektu, protože nevyžadovaly rozsáhlé asanační zásahy, jsou registrovány v systému LPIS (Land Parcel Identification Systém) a jsou na ně vypláceny zemědělské dotace (přímé platby na plochu a AEKO na péči o trvalé travní porosty).
- Plochy, které vyžadovaly rozsáhlé asanační zásahy a byly proto zařazeny do projektu, byly placeny v rámci projektu formou zakázky na zajištění obnovní pastvy po odstranění křovin. Po ukončení obnovní pastvy financované z projektu jsou tyto plochy postupně převáděny do systému LPIS, aby i na ně mohly být vypláceny zemědělské dotace.
- Výnosy z prodeje produktů, zejména masa.

Na Blšanském chlumu se jednalo o obnovní pastvu soustředěnou do dvou etap na jaře (cca 60 dnů) a podzim (cca 40 dnů). Stádo sem bylo na tuto dobu vždy dováženo. Podobně jako na Načeratickém kopci se využívala tradiční pastva, tj. kombinace pochůzek s pastevcem a odpočinkových ohrad. Také zde bylo smíšené stádo s převahou ovcí v kombinaci s menším počtem koz. Velikost stáda byla 100 kusů. Stádo je využíváno především k ochrannářskému managementu, tj. během sezóny se převáží mezi více různými lokalitami. Stádo patří spolku Jestřábník, jehož posláním je pomocí tradičních zemědělských činností pečovat o cenné lokality.

Veškeré náklady na pastvu zde byly pokrývány v rámci projektu formou zakázky na zajištění obnovní pastvy.

Do budoucna se zde počítá s celosezónní pastvou ovcí a koz, proto byla v rámci projektu postavena trvalá ohrada, která zavedení takové pastvy usnadní. Pastva zde může být zajišťována buď formou komunitní či obecní pastvy, případně může být pastvina nabídnuta některému z drobných zemědělců, kteří hospodaří poblíž.

Výhody a nevýhody pastvy ovcí a koz

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • Tradiční, zavedený přístup. • Efektivní a biologicky příznivý způsob nezbytného exportu biomasy ve strukturně složitých územích. • Při vhodně prováděné pastvě vzniká mozaika různě intenzivně spasených ploch s plynulými přechody. • Zpravidla pozitivní vnímání ze strany veřejnosti. • Možnost (částečně) financovat ze zemědělských dotací. • Možnost využití produktů (maso, mléko, vlna). • Nevyžaduje složitou infrastrukturu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samotná pastva zpravidla nezajistí veškerou potřebnou péči, zejména pokud jde o jednodruhové stádo. • Limity zemědělských dotací (složitost administrace, tlak na uniformizaci péče). • Na menších plochách se finančně méně vyplácí (většina nákladů je fixní, zatímco příjmy závisí na rozloze).

Možnosti financování a finanční udržitelnost

Existují dvě hlavní možnosti financování, buď jako ochránářský management placený formou zakázky, nebo prostřednictvím zemědělských dotací.

Ochranářský management placený formou zakázky:

Podle cen stanovených Ministerstvem životního prostředí sloužících k posuzování žádostí a projektů v dotačních programech MŽP s cílem zajistit porovnatelný přístup a efektivní vynakládání finančních prostředků (Náklady obvyklých opatření pro rok 2022) jsou náklady na pastvu stanoveny následovně:

Extenzivní pastva: 30 000 Kč/ha

Intenzivní (obnovní) pastva: 33 000 Kč/ha

Tato cena zahrnuje veškeré náklady včetně např. transportu zvířat, veterinární péče apod. K této základní sazbě může být připočítáno několik různých příplatků za ztížené podmínky, což může cenu navýšit o desítky procent (maximální možné navýšení je 80 %, ale toho lze dosáhnout spíše ve výjimečných případech).

U tohoto způsobu financování je nutno brát v potaz, že např. rozpočty krajských úřadů, které mají péči o tři z projektových lokalit zajišťovat do budoucna, jsou velmi limitované. V případě projektových lokalit se jednalo o částky v řádek nízkých stovek tisíc (cca 200 000 Kč) ročně. Kdyby se celá tato částka alokovala pouze na extenzivní pastvu, což ovšem není realistické, vystačila by nanejvýš na péči o pouhých 6,6 ha ročně.

Lze předpokládat, že v některých případech bude možné dojednat nižší sazbu, což se nám v průběhu projektu dařilo na Načeratickém kopci. I v takovém případě by však bylo prakticky nemožné pokrýt potřebnou péči v dostatečném rozsahu.

Management hrazený prostřednictvím zemědělských dotací

Subjekt podnikající v zemědělství a provádějící pastvu na dílech půdních bloků registrovaných v LPIS může na zájmové lokalitě využívat následující platby:

Jednotná platba na plochu (SAPS): 3331,68 Kč/ha (sazba pro rok 2021)

Greening (platba na postupy příznivé pro klima a životní prostředí): 1833,32 Kč/ha (sazba pro rok 2021)

Agroenvironmentálně-klimatická opatření (titul Suché stepní trávníky a vřesoviště): 8774,87 Kč/ha (dle směnného kurzu z EUR na CZK pro rok 2022)

Dotace na ekologické zemědělství: 2063,21 Kč/ha (dle směnného kurzu z EUR na CZK pro rok 2022)

CELKEM: 16 003,08 Kč/ha

V souvislosti s přechodem k novému programovacímu období, ale také s pohybem směnného kurzu a dalších faktorů ovlivňujících aktuální výši dotací bude v následujících letech docházet k určitým změnám v celkové hektarové částce, kterou může zemědělský podnikatel na Načeratickém kopci čerpat, řádově však lze s podobnou sumou i nadále počítat.

Například na Načeratickém kopci je v současnosti v LPIS registrováno 90,44 ha pastevních ploch, které jsou způsobilé k čerpání výše uvedených dotací. (Téměř polovina této plochy vznikla díky projektovým zásahům po odstranění souvislých porostů křovin.) Tomu odpovídá suma dotací zhruba 1 447 000 Kč ročně na celé území. Do budoucna je pravděpodobně možné registrovanou plochu v návaznosti na prováděná opatření (redukce výskytu dřevin) ještě mírně zvýšit, stropem však i s ohledem na existenci dalších aktivit obtížně kombinovatelných se zemědělstvím (zejm. motokros) bude zhruba 100 ha využitelných ploch registrovaných jako DBP.

Oproti zdrojům ochrany přírody se zemědělské dotace vyznačují určitými omezeními a nevýhodami, s nimiž je při jejich využívání nutno počítat. Obecně stále trpí značnou administrativní náročností, konzumující významnou část pracovních kapacit zemědělských podnikatelů. Některé administrativní úkony se navíc vyznačují nízkou předvídatelností, neboť hodnocení určitých skutečností ze strany odpovědných institucí (zejména SZIF) jsou zatíženy subjektivním pohledem konkrétního úředníka (stav a struktura travného porostu, zastoupení dřevin na DBP, otázka zakreslení nebo nezakreslení krajinného prvku apod.). V extrémním případě tak může dojít např. k udělení sankce za neuspokojivý stav porostu, aniž by bylo možné tento důsledek s jistotou předjímat (jiný úředník může stejnou situaci vyhodnotit odlišně).

Striktní podmínky dotací (termíny provádění určitých operací, důraz na nutnost dosáhnout určité striktně vymezené struktury porostu apod.) navíc vytvářejí tlak na uniformizaci hospodaření, která z biologického hlediska není žádoucí. Některé z podmínek, jako například omezení přítomnosti ploch s holým substrátem nebo naopak zapojenějších porostů dřevin, a to i přes to, že na těchto plochách dané zemědělské operace normálně probíhají, jsou dokonce v přímém rozporu s potřebami péče o tradiční stepní pastviny.

I přes tato omezení budou nicméně zemědělské dotace i nadále dominantním zdrojem financování péče o otevřená stepní stanoviště, neboť u nich na rozdíl od prostředků OOP (v tomto případě KÚ Jihomoravského kraje) neexistuje reálný limit jejich celkové výše na lokalitu. Nevýhody

zemědělských dotací lze navíc do značné míry kompenzovat souběžným využíváním prostředků ochrany přírody, umožňujících financování specifických zásahů odlišných od standardní (byť „nadstavbové“) zemědělské praxe a zásahů prováděných mimo registrované DPB.

Tradiční způsob pastvy na Načeratickém kopci

Foto: Markéta Jedličková

Volná pastva na Blšanském chlumu

Foto: Beleco

6.2. Pastva divokých koní

V rámci projektu byla využita na Mašovické střelnici a Havranickém vřesovišti v Národním parku Podyjí.

V rámci projektu bylo financováno vybudování pastevního zázemí na obou lokalitách (ohrady, přístřešky, napajedla, příslušenství k elektrickému ohradníku apod.) a zakoupeno stádo koní plemene Exmoorský pony. Jde o starobylé plemeno přežívající po staletí izolovaně od běžných domestikovaných koní v horách jihozápadní Anglie. Díky tomu si zvolené plemeno uchovalo způsob života a instinkty, jež jej předurčují pro využití v managementu přírodovědně cenných nelesních oblastí v Evropě. Exmoorští koně jsou velmi nenároční a kromě trvale dostupného zdroje vody a minerálního lizu si vystačí s potravní nabídkou lokality. Exmoorští koně nevyžadují přikrmování ani intenzivní veterinární a chovatelskou péči jako péči o kopyta či reprodukční asistenci. Velkým pozitivem pro hmyzí společenstva na lokalitě a především druhy vázané na trus spásáčů je skutečnost, že u exmoorských koní není nutné pravidelně aplikovat antiparazitika.

Díky projektu byla pokryta většina vstupních investic (kromě zajištění trvalého zdroje elektřiny). Se zajištěním přípravných prací významně pomohla Správa národního parku Podyjí. Následný provoz pastvin pak vyžadoval zejména zajištění stálého chovatelského dozoru (každodenní kontrola pastvin a řešení nezbytných provozních záležitostí). Za tímto účelem byli zaměstnání na částečný úvazek (jako vedlejší pracovní poměr) dva místní obyvatelé, kteří splňovali požadované předpoklady.

Koně byli dovezeni v květnu 2018. Do chovu byla zařazena výhradně zvířata vedená v plemenné knize Exmoor Pony Society vedené ve Velké Británii. Kromě toho prošla všechna zvířata vizuální kontrolou, aby splňovala potřebná exteriérová kritéria původní, primitivní linie plemene, a zkontrolována veterinářem. Na základě plemenné knihy a exteriéru byly vytvořeny dvě chovné skupiny, první zahrnující čtyři klisny a jednoho hřebce na Havraníkách, druhá zahrnující pět klisen a jednoho hřebce v Mašovicích. Všichni koně jsou nadále součástí mezinárodní plemenné knihy, jsou vybaveni tzv. passpory (doklady o identitě a původu), figurují v Centrální evidenci zvířat (Česká společnost chovatelů, a.s., Hradištko), a jejich potomstvo je využíváno k pastevnímu managementu jak v NP Podyjí, tak jiných lokalitách v ČR, příp. v okolních zemích.

Všechny klisny v roce 2018 zabřezly a v následujícím roce 2019 se narodilo devět hříbat (5 Mašovice, 4 Havraníky). Obě stáda se tak rozrostla na celkový počet 20 koní. O sezónu později, v roce 2020, přišla na svět další čtyři hříbata (všechna Mašovice). V roce 2021 bylo 7 koní, z toho 6 hříbat narozených na pastvinách NP Podyjí, rozvezeno do jiných přírodních rezervací, kde podobně jako v Podyjí zajišťují pastevní management biologicky cenných lokalit. Konkrétně byl na podzim 2019 harémový hřebec z Mašovic deponován v pastevní rezervaci v bývalém vojenském prostoru u Rokycan a všechny čtyři klisny zakladatelky z Havraníků byly přesunuty do Mašovic. Došlo tak k dočasnému přerušení reprodukce koní v NP Podyjí. Ze 13 hříbat narozených v NP Podyjí v rámci projektu bylo všech sedm hřebečků přesunuto na Havraníky, zatímco všech šest klisniček zamířilo do Milovic. Na Havranickém vřesovišti tedy bylo ponecháno osm hřebců (harémový + sedm mladých) a na Mašovické střelnici devět koní (všech 9 klisen zakladatelek). V případě potřeby rozšíření pastevního managementu v Podyjí, nebo na jiných lokalitách, bude možné reprodukci koní obnovit.

Výhody a nevýhody pastvy divokých koní

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none">• Nenáročnost plemene.• Potravní preference trav včetně nežádoucích agresivních druhů, o které jiná zvířata nestojí (třtina křovištní, ovsík vyvýšený apod.).• Atraktivní pro veřejnost• Možnost (částečně) financovat ze zemědělských dotací.• Relativně nízké provozní náklady.	<ul style="list-style-type: none">• Samotná pastva zpravidla nezajistí veškerou potřebnou péči, nutno řešit likvidaci nežádoucích dřevin.• Limity zemědělských dotací.• Potenciální problém s omezením průchodnosti území (záleží na provozovateli, zda ponechá ohrady průchozí).• Pro optimální výsledky a finanční udržitelnost je potřeba dostatečně velká plocha pastvin.

Možnosti financování a finanční udržitelnost

Pro finanční udržitelnost projektu je důležité dosáhnout alespoň takového rozsahu pastvin, resp. ploch uznatelných v rámci LPIS/SZIF, aby bylo možné financování chovatelského dohledu, drobných oprav infrastruktury a potřebné manipulace se zvířaty (čipování hříbat, odvoz přírůstků) z platby na plochu v rámci standardních pastevních dotací. Případně bude potřebné najít jiný finanční nástroj pro dlouhodobé financování. Vzhledem k současnému rozsahu pastvin bude po skončení projektu jeho udržitelnost prozatím dotována z jiných aktivit společnosti Česká krajina o.p.s. Dlouhodobým cílem, nejen pro lokality v rámci NP Podyjí, by však měla být jejich samofinancovatelnost.

Výhodou Exmoorských koní je jejich nenáročnost

Foto: Miloslav Jirků

6.3. Pojezdy těžkou technikou a motorovými vozidly

Pojezdy těžkou (vyřazenou vojenskou) technikou byly v rámci projektu využívány zejména na Pánově a částečně na Načeratickém kopci. Obě tyto lokality jsou zároveň využívány k motoristickým sportům (zejména motokros). V průběhu projektu byly proto hledány nevhodnější způsoby, jak tyto sporty na lokalitách umožnit a zároveň je co nejlépe využít k ochranářskému managementu.

Pojezdy těžkou technikou

Pojezdy na Pánově byly směřovány primárně do míst, kde byly odstraněny náletové lesíky, aby se zamezilo následnému zarůstání, a na plochy, kde hrozilo rozšíření třtiny křovištní nebo degradace nejcennějších suchých trávníků. Během celého projektu zde bylo najeto 870 motohodin. K pojezdům byla využívána vyřazená vojenská technika, kterou disponoval spolek Moravská tanková Sahara. Jednalo se o několik různých vozidel BVP (bojová vozidla pěchoty), tank a tahač houfnice na tankovém podvozku. Ve všech případech šlo o pásová vozidla. Kromě těchto cílených pojezdů, proběhlo na Pánově za dobu trvání projektu (zejména v jeho první části) několik akcí s vojenskou technikou ve vlastní režii pořadatelů.

Pojezdy na Načeratickém kopci byly vždy spojeny s akcí pro veřejnost, kde se staly jednou z hlavních atrakcí a pomáhaly přilákat lidi, kteří by se jinak o akci nezajímali. Z hlediska ochranářského managementu hrály pojezdy na Načeratickém kopci spíše doplňkovou roli, ale i tak výrazně pomohly při potlačování zmlazujících keřů a třtiny křovištní. Také zde zajišťoval pojezdy spolek Moravská tanková Sahara. Během celého projektu zde bylo najeto 144 motohodin. Vzhledem k velkému zájmu návštěvníků akce o vojenskou techniku byl na tyto akce pravidelně přizván ještě spolek Vojenská technika Brno, který zajišťoval primárně program pro veřejnost. Při plánování pojezdů na Načeratickém kopci bylo nezbytné zohledňovat zájmy zdejších pastevců, pro které vojenská technika představovala velmi rušivý vliv. Pojezdy se také musely vyhýbat místům zařazeným do systému zemědělských dotací, protože rozježdění těchto ploch by znamenalo ztrátu nároku na dotace.

Svezení „tankem“ bylo oblíbenou atrakcí

Foto: Markéta Jedličková

Výhody a nevýhody pojezdů těžkou technikou

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none">• Pojezdy vzniká jemnozrnná mozaika biotopů s velkým zastoupením ploch v raně sukcesních stádiích.• Efektivní likvidace náletových dřevin a nežádoucích druhů rostlin, s výjimkou některých problematických druhů (trnovník akát, pajasan žláznatý).• Atraktivní pro veřejnost, včetně lidí, kteří se nezajímají o ochranu přírody.• Potenciál propojení zájmových aktivit s ochrannářským managementem.• Při správném provedení efektivně obnovuje intenzivně narušované plochy s holým substrátem a brzdí expanzi dřevin (v porovnání s vyřezávání menší intenzita zmlazování)	<ul style="list-style-type: none">• Poměrně vysoká finanční náročnost (pořízení vozidel, údržba, pohonné hmoty).• Problémy se sháněním náhradních dílů.• Emise.• Určité skupiny lidí vnímají pojezdy jako rušivý vliv (hluk, prašnost apod.)

Možnosti financování a finanční udržitelnost

Existují tři hlavní možnosti, jak tento způsob péče financovat:

Ochrannářský management placený formou zakázky:

Podle cen stanovených Ministerstvem životního prostředí sloužících k posuzování žádostí a projektů v dotačních programech MŽP s cílem zajistit porovnatelný přístup a efektivní vynakládání finančních prostředků (Náklady obvyklých opatření pro rok 2022) jsou náklady na pojezdy těžkou mechanizací stanoveny ve výši 33 000 Kč/ha.

Z hlediska zkušeností získaných v rámci projektu nepovažujeme tento způsob financování za optimální z několika důvodů: Cena za velké plochy bude neúměrně vysoká, cena za intenzivní ježdění na malé ploše může být naopak příliš nízká, protože sazba za hektar neumožňuje rozlišit různou intenzitu pojezdů. Navíc takto nastavená cena snižuje potenciál propojení zájmových aktivit s ochrannářským managementem.

Příspěvek na pokrytí (části) nákladů

Tento model spočívá v tom, že zájemcům o uspořádání akce s vojenskou technikou je nabídnuta možnost jezdit v rámci péče o určitou lokalitu a zároveň je jim finančně kompenzována část jejich nákladů (např. náklady na převoz technika na místo). Tento model využívají např. na Šlovickém vrchu u Dobřan. V projektu využít pro spolek Vojenská technika Brno. Cena pro hlavního dodavatele pojezdů byla v rámci projektu nastavena tak, aby pokryla základní náklady (tj. především spotřebu paliva a převoz techniky). Výsledná cena byla stanovena na základě nejlepší nabídky ve výběrovém řízení.

Samofinancování

Ideálním způsobem financování pojezdů by bylo kompletní samofinancování. To znamená, že zájemcům o ježdění bude umožněno jezdit na určité lokalitě, ale nebudou za to dostávat žádnou

odměnu. Tento přístup stojí na myšlence, že lokalit vhodných pro jízdy vyřazené vojenské techniky není mnoho a tudíž by mohla být atraktivní nabídka „vy chcete jezdit, my vám poskytneme vhodnou plochu, kde je ježdění žádoucí“. Náklady na ježdění by si pak hradili sami účastníci akce (poplatek za svezení apod.). Tímto způsobem fungují pojezdy v bývalém vojenském prostoru v Milovicích, zatím je to ale spíše ojedinělý příklad. V projektu se původně počítalo s tímto způsobem financování AFTER LIFE péče na Pánově, avšak při diskusích s provozovatelem se nepodařilo najít model, který by byl ekonomicky soběstačný.

Využití motoristických sportů

Na rozdíl od pojezdů těžkou technikou nejsou motoristické sporty vnímány jako způsob ochranného managementu. Vzhledem k vysokému zájmu o využití některých lokalit pro tyto sporty a velkému potenciálu samofinancování, stojí ze zvažování, jak je využít ve prospěch ochrany přírody.

V rámci projektu byly vhodné cesty hledány na Načeratickém kopci a na Pánově. Mimo projekt funguje podobná spolupráce např. na Šlovickém vrchu u Dobřan. Předpokladem úspěchu v tomto směru je:

- Mít jednu osobu nebo subjekt, který bude za provozování motoristických sportů zodpovědný a bude ručit za dodržování stanovených pravidel.
- Vyhradit místa a časy, kde budou motoristické sporty přínosné a zároveň nebudou v rozporu se zájmy místních obyvatel nebo jiných uživatelů daného místa.
- Zvažovat užitečnost různých druhů sportů pro ochranný management a dávat přednost těm nejužitečnějším.
- Součástí podmínek provozování motoristických sportů může být požadavek na provádění určitého typu potřebné péče o lokalitu (např. likvidace výmladků v okolí motokrosových drah, likvidace nežádoucích dřevin na lokalitě apod.).

Výhody a nevýhody motoristických sportů

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • Vysoký potenciál pro samofinancování. • Velký zájem o tyto sporty. • Umožnění legálního provozování omezí jízdy „na černo“. 	<ul style="list-style-type: none"> • Méně účinný způsob péče (různé druhy sportů se v tomto ohledu liší). • Může vadit místním lidem a dalším uživatelům lokality. • Emise.

Možnosti financování a finanční udržitelnost

Podmínkou pro účelné využití těchto sportů je stoprocentní samofinancování. Vše by mělo fungovat na principu „vy chcete jezdit, my vám poskytneme prostor za podmínky, že budete dodržovat stanovená pravidla“. Motoristické sporty jsou běžně provozovány jako zájmová (případně profesionální) aktivita na vlastní náklady. Navíc je celkem běžné, že za využití areálů nebo účast v závodech se vybírá určitý poplatek. Např. na Pánově v roce 2021/2022 byl tento poplatek 300 Kč za osobu a den.

7. PRÁCE S VEŘEJNOSTÍ

V oblasti osvěty a práce s veřejností si projekt kladl následující cíle:

Mezi hlavními cíli projektu se uvádí:

- Otestovat a propagovat tři různé managementové přístupy na udržování příznivého stavu stanovišť a druhů v minulosti vojensky využívaných lokalitách.

K očekávaným dílčím výsledkům patřilo

- Zvýšení atraktivity projektových lokalit pro nejširší veřejnost prostřednictvím instalace vhodných edukačních a rekreačních prvků.
- Propagace alternativních způsobů péče o lokality ovlivňované v minulosti vojenským výcvikem.

Za účelem dosažení těchto cílů byla v projektu naplánovaná řada aktivit a výstupů určených laické a odborné veřejnosti.

7.1. Aktivity a výstupy pro laickou veřejnost

V rámci projektu se uskutečnilo celkem 26 akcí pro laickou veřejnost, kterých se zúčastnilo odhadem více než 1 400 lidí. (Účastníků, kteří se zapsali v prezenčních listinách, bylo 880, ale vzhledem k charakteru akcí nebylo možné tímto způsobem podchytit všechny zúčastněné.) Jedna další akce se uskutečnila krátce po skončení projektu (dobrovolnická akce s Českou spořitelnou na Blšanském chlumu).

Jednalo se o následující typy akcí na jednotlivých lokalitách:

TABULKA 6. Počty akcí pro laickou veřejnost podle druhu a lokalit

	Načeratický kopec	Pánov	Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště	Blšanský chlum	Mimo projektové lokality	Celkem
Větší akce pro veřejnost (Dny otevřených stepí, Tankové dny)	6	1	---	---	1	8
Exkurze a komentované procházky	1	3	2	2	---	8
Přednášky a diskuse	---	---	2	---	2	4
Dobrovolnické akce	4	2	---	(1)	---	6 (7)
Celkem	11	6	4	2 (3)	3	27

V letech 2020 a 2021 bylo pořádání veřejných akcí omezeno z důvodu protiepidemických opatření. Některé plánované a domluvené akce se z tohoto důvodu neuskutečnily, např. dobrovolnická akce plánovaná v Havraníkách, větší akce pro školy z Hodonína na Pánově. Vzhledem k jejich povaze nebylo možné tyto akce přesunout do on-line prostoru.

Nejnavštěvovanější byly velké akce s ukázkami vojenské techniky a soutěžemi pro děti, které byly pro velké počty účastníků koncipovány a ve velké míře propagovány. Většinu účastníků tvořili lidé z blízkého okolí, pro něž byly akce primárně určeny. U Dnů otevřených stepí však zejména v posledních dvou letech (2020, 2021) přijíždělo více účastníků ze vzdálenějších míst (Brno, Ostravsko).

Dny otevřených stepí se díky pravidelnému opakování staly víceméně tradiční akcí a místní motokrosový klub, který se na jejich organizaci podílel, zvažuje, že bude v jejich pořádání pokračovat ve spolupráci s ostatními spolky, skupinami a jednotlivci, kteří se do programu pravidelně zapojovali.

Dobrovolnické akce byly organizovány ve spolupráci s několika různými subjekty:

- Hnutí Brontosaurus organizovalo dvě akce na Pánově a jednu na Načeratickém kopci. Připravovalo také akci v Havraníkách, která se ale nakonec nemohla uskutečnit z důvodu protiepidemických opatření. S pořádáním akcí na Pánově plánuje pokračovat i po skončení projektu a není vyloučeno, že se vrátí i na další lokality.
- Znojemské gymnázium se podílelo na jedné dobrovolnické akci na Načeratickém kopci a následně byla pro jeho studenty připravena exkurze. Potenciál pro další akce nemohl být využit opět kvůli pandemii.
- Jedna dobrovolnická akce na Načeratickém kopci proběhla ve spolupráci s místním motokrosovým klubem, který se na zdejších aktivitách pro veřejnost po celou dobu aktivně podílel.
- V závěru projektu byla navázána spolupráce s Českou spořitelnou, jejíž zaměstnanci přijeli v květnu pomáhat na Blšanský chlum. Také v tomto případě je potenciál pokračování spolupráce i v budoucnosti.

Zájem o akce i reakce účastníků akcí svědčí o tom, že akce velkou měrou přispěly k naplnění cíle „Zvýšení atraktivity projektových lokalit pro nejširší veřejnost“.

Kromě akcí pro veřejnost vzniklo v rámci projektu několik tištěných materiálů určených laické veřejnosti. Jednalo se o:

- 4 typy barevných letáků (Načeratický kopec, Pánov, Blšanský chlum, Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště) sloužících jako pozvánka k návštěvě/typ na výlet do projektových lokalit. Letáky byly rozdávány na akcích a nabízeny v turistických informačních centrech ve Znojmě, Hodoníně a Lounech. Část nákladu byla distribuována skrze zainteresované krajské a městské úřady, Správu národního parku Podyjí a prostřednictvím Ministerstva životního prostředí.
- 2 typy barevných brožurek (Načeratický kopec a Pánov) představující nejvýznamnější vzácné a ohrožené druhy těchto lokalit. Brožurky byly určeny především dětem. Rozdávány byly zejména na akcích a prostřednictvím spolupracujících subjektů.
- 2 typy barevných plakátů (Načeratický kopec a Pánov) s fotografiemi vzácných a ohrožených druhů těchto lokalit. Plakáty sloužili zejména jako symbolická odměna pro účastníky akcí.

- Laická zpráva shrnující průběh a výsledky projektu. Laická zpráva byla vydána v česko-anglické verzi a slouží jako komplexní prezentace celého projektu. Distribuce probíhá prostřednictvím všech projektových partnerů a spolupracujících subjektů.

Všechny publikace se setkaly se zájmem a pozitivními ohlasy. Oceňováno je zejména jejich atraktivní grafické zpracování a obsah podaný netradiční a srozumitelnou formou. Proto lze konstatovat, že publikace přispěly k naplnění cílů „Zvýšení atraktivity projektových lokalit pro nejširší veřejnost“ a „Propagace alternativních způsobů péče o lokality ovlivňované v minulosti vojenským výcvikem“.

Mezi aktivity určené laické veřejnosti patří také 5 informačních panelů postavených na jednotlivých projektových lokalitách a vybudování odpočinkového místa pro návštěvníky Pánova.

Exkurze pro místní obyvatele na Pánově

Foto: Karel Šimeček

Děti si s oblibou zkoušely práci terénních biologů

Foto: Markéta Jedličková

Ukázky odchyty a kroužkování ptáků

Foto: Markéta Jedličková

7.2. Aktivity určené pro odbornou veřejnost

Odborné veřejnosti byly určeny čtyři hlavní aktivity: kulatý stůl věnovaný problematice péče o opuštěné vojenské prostory, závěrečná konference, e-learningový kurz a případové studie z projektových lokalit.

TABULKA 7. Přehled akcí a výstupů určených pro odbornou veřejnost

Aktivita	Počet účastníků	Místo + rok	Náplň
Kulatý stůl	46	Praha 2017	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusní setkání věnované údržbě a využívání bývalých vojenských prostorů. • Výměna zkušeností mezi biology, pracovníky státní ochrany přírody, zástupci místních samospráv, kteří mají v majetku či péči území bývalých vojenských prostorů, a uživateli těchto území (pastevci, motorkáři, příznivci vojenské techniky). • Představení příkladů dobré praxe. • Inspirace, motivace a navázání kontaktů
E-learning	Zatím neznáme	On-line 2022	<ul style="list-style-type: none"> • 21 přednášek určených pro zájemce o hlubší porozumění problematice ochrany přírody v bývalých vojenských prostorech. • Úvod do tématu a historie vojenských území. • Teoretické minimum. • Biodiverzita vojenských prostorů. • Ochrana a management opuštěných vojenských prostorů. • Případové studie.
Závěrečná konference	64	Brno 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentace projektových aktivit, jejich výsledků a získaných zkušeností. • Prezentace nejnovějších poznatků o ochraně přírody ve vojenských prostorech. • Diskuse mezi odborníky, zástupci státní, neziskové i akademické sféry. • Účast hostů z Maďarska a Slovenska.
Případové studie	Zatím neznáme	Elektronicky (dostupné on-line) 2022	<ul style="list-style-type: none"> • Shrnutí činností, zkušeností, výsledků a poznatků z projektových lokalit. • Načeratický kopec, Pánov, Blšanský chlum, Mašovická střelnice a Havranické vřesoviště. • Česko-anglická verze.

Z diskusí s odborníky v rámci závěrečné konference i při dalších příležitostech vyplývá, že všechny tři způsoby péče o bývalé vojenské prostory lze považovat za etablované v akademické sféře i v praxi. Zatímco na začátku projektu bylo nutné vysvětlovat a obhajovat podstatu méně tradičních přístupů, diskuse v současnosti se vedou spíše o konkrétních postupech a detailních způsobech provedení. Lze tedy konstatovat, že cíl „Otestovat a propagovat tři různé managementové přístupy na udržování příznivého stavu stanovišť a druhů v minulosti vojensky využívaných lokalitách“ se podařilo naplnit.

Výměna zkušeností s kolegy z Maďarska

Foto: Beleco

7.3. Projektový web a sociální síť

Projektový web <https://www.beleco.cz/militarylife/> obsahuje jednak podrobné informace o projektových územích i stanovištích a druzích, které jsou předmětem jejich ochrany. Dále jsou na něm dostupné veškeré projektové materiály a výstupy, včetně krátkých filmů shrnujících téma péče o bývalé vojenské prostory a představujících projektové lokality a jejich vývoj po dobu realizace projektu. Nechybí také informace o hlavních projektových akcích.

TABULKA 8. Vybrané statistiky návštěvnosti webu v průběhu projektu

	Před zahájením projektu	Očekávaná hodnota na konci projektu	6/2017	9/2018	9/2019	8/2020	3/2021	9/2021	3/2022
Počet návštěvníků	0	10 000	300	1 546	4 009	5 057	6 072	7 151	8 410
Počet zobrazení stránek	0	30 000	300	2 303	17 217	21 282	24 232	27 309	30 286
Průměrná doba trvání návštěvy	0	1	---	3:07	2:53	2:51	2:37	2:27	2:16

K průběžnému informování dění v rámci projektu byl využíván zejména Facebook, konkrétně se jednalo o dva profily, oba spravované organizací Beleco

<https://www.facebook.com/wwwbelecocz> a
<https://www.facebook.com/pribehyceskeprirody/>

Na konci projektu měly oba profily dohromady více než 3 000 sledujících.

7. 4. Mediální výstupy

V rámci projektu bylo zaznamenáno více než 130 mediálních výstupů různé formy i rozsahu. Nejčastější formou byly příspěvky na zpravodajských webech. Velký zájem byl také ze strany regionálních médií. Největší frekvence mediálních výstupů byla v první polovině projektu (v roce 2017 vyšlo 49 článků, v roce 2018 vyšlo 34 článků a v roce 2019 to bylo 31 článků). V letech 2020 až 2022 počet mediálních výstupů výrazně klesl, což souviselo patrně s tím, že téma už nebylo zbrusu nové. V období pandemie (2020 a 2021) se zájem médií i celé společnosti přesunul k otázkám souvisejícím s šířením nemoci covid 19.

Největší zájem ze strany médií byl jednoznačně o pastvu divokých koní v Podyjí. Ohlasy vyvolaly také akce pro veřejnost.

Z hlediska mediálního dopadu je významné, že součástí mediálních výstupů jsou i obsáhlejší články a rozhovory, které dávají prostor objasnit danou problematiku, a také že se podařilo dostat do vysoce sledovaných titulů, včetně rozhlasu a televize (Blesk, iDnes, Český rozhlas a Česká televize). Důležitou roli ale hrají také příspěvky v environmentálně zaměřených médiích (Ekolist, Jihomoravské ekolisty), které sledují čtenáři s hlubším zájmem o problematiku, kteří mohou nabyté informace šířit dále.

Vypouštění koní na pastviny za účasti novinářů

Foto: Beleco

8. EKONOMICKÉ ASPEKTY PROJEKTU

Celkové náklady projektu tvořily 2 279 280 EUR, očekávaný příspěvek EU představuje 1 623 464 EUR.

Projekt nevytvářel žádné příjmy.

Na realizaci projektů se podílely čtyři subjekty s různou právní formou

- Beleco, z. s. (hlavní řešitel): nezisková organizace - spolek
- Wetland, s. r. o. (partner): malá firma
- Česká krajina o. p. s. (partner): nezisková organizace – obecně prospěšná společnost
- Ministerstvo životního prostředí (partner): státní instituce

TABULKA 9. Náklady projektu a zdroje financování

	Celkové náklady (EUR)	Očekávaný příspěvek EU (EUR)	Vlastní zdroje (EUR)
Beleco	1 120 567	864 517	256 050
Wetland	859 785	555 385	304 400
Česká krajina	271 415	203 561	67 854
MŽP	27 513	1	27 512
CELKEM	2 279 280	1 623 464	655 816

TABULKA 10. Struktura rozpočtu projektu

	Částka (EUR)	Podíl na celkovém rozpočtu (%)
Mzdové náklady	1 067 945	47 %
Cestovné	84 312	4%
Služby externích dodavatelů	610 004	27%
Infrastruktura	125 476	6%
Vybavení	101 586	4%
Spotřební materiál	125 180	5%
Ostatní	20 484	1%
Režie	144 293	6%
CELKEM	2 279 280	100%

8.1. Zaměstnanost

V rámci projektu byly zaměstnány dvě skupiny pracovníků (i) členové projektového týmu a (ii) externí spolupracovníci.

Členové projektového týmu pracovali na projektu ve větším rozsahu po celou dobu trvání projektu a zpravidla se jednalo o hlavní pracovní poměr formou pracovní smlouvy. Jednalo se zčásti o kmenové zaměstnance realizátorů projektu a zčásti o nové pracovníky, kteří byli přijati v souvislosti s projektem. Vzhledem ke specifikům projektového financování lze jen těžko rozlišovat, ve kterých případech jde o nově vytvořená pracovní místa. Z hlediska projektu jsou všechna místa nově vytvořená, avšak z hlediska organizace řada pracovníků v určitých pozicích pracuje v průběhu času na různých projektech.

Z této perspektivy projekt výrazně přispěl k dlouhodobému zachování pracovních míst a také k profesnímu růstu a tedy i zvyšování kvalifikace.

TABULKA 11. Složení projektového týmu a velikost úvazků

Organizace	Pozice	Úvazek
Beleco	Projektový manažer	0,8
	Finanční manažer	0,5
	Koordinátor managementových prací	0,8
	Koordinátor biologického monitoringu	0,2
	Koordinátor informační kampaně	0,25
	Koordinátor spolupráce se stakeholdery	0,25
	PR expert	0,15
	Koordinátor socio-ekonomického hodnocení	0,2
	Koordinátor hodnocení ekosystémových služeb	0,2
Wetland	Koordinátor zásahů na Pánově	0,5
	Účetní	0,5
Česká krajina	Koordinátor aktivit pro Mašovickou střelnici a Havranické vřesoviště	0,35
	Odborný dohled nad pastvou	0,55
	Účetní	0,3
MŽP	Koordinátor networkingu	0,25
CELKEM		5,8

Externí spolupracovníci se na projektu podíleli v menším rozsahu nebo v omezeném časovém období, takže se jednalo o vedlejší pracovní poměr. Zpravidla byli zaměstnáni formou dohod o provedení práce. Za celou dobu se takto do projektu zapojilo 99 lidí. Ve všech těchto případech se jednalo o nově vytvořená pracovní místa. Externí spolupracovníci zajišťovali několik hlavních okruhů činností:

- Spolupráce při pořádání akcí a přípravě materiálů pro veřejnost (odborný program, organizační výpomoc, přednášky, překlady a tlumočení, fotodokumentace atp.): 31 pracovníků.
- Biologický monitoring (sběr dat v terénu, třídění vzorků, determinace, zpracování dat): 25 pracovníků.

- Administrativní výpomoc: 17 pracovníků.
- Specifické činnosti při zajišťování projektových aktivit (pasevní dozor, zpracování projektové dokumentace, stavební dozor apod.): 12 pracovníků.
- Pomocné práce v terénu (likvidace invazních dřevin apod.): 11 pracovníků.
- Odborné konzultace: 3 pracovníci.

Lze konstatovat, že projekt vytvořil řadu pracovních příležitostí pro 99 lidí (mimo základní projektový tým). Půl nejmenším dvě z těchto pozic budou zachovány i po skončení projektu. Jedná se o pasevní dozor (rangery) na Mašovické střeľnici a Havranickém vřesovišti.

Mulčování na Pánově

Foto: Karel Šimeček

8.2. Zakázky pro externí subjekty

Další z ekonomických dopadů projektu představují zakázky pro externí subjekty. Touto formou byla zajišťována většina managementových zásahů i některých dalších aktivit v rámci projektu.

TABULKA 12. Přehled externích zakázek v rámci projektu

Předmět zakázky	Hodnota zakázky (EUR)	Typ dodavatele	Sídlo dodavatele
Likvidace náletových dřevin na Načeratickém kopci	63 215	Rodinný farmář/drobný živnostník	Nový Přerov (Mikulovsko)
Likvidace náletových dřevin na Blšanském chlumu	19 635	Spolek	Roztoky
Likvidace akátů na Načeratickém kopci	26 773	Rodinný farmář/drobný živnostník	Bezkov (Znojemsko)
Obnovní pastva na Načeratickém kopci	37 701	Rodinný farmář/drobný živnostník	Bezkov (Znojemsko)
Obnovní pastva na Blšanském chlumu	55 731	Spolek	Roztoky
Pojezdy těžkou technikou na Pánově	64 885	Spolek	Čejkovice (Hodonínsko)
Pojezdy těžkou technikou na Načeratickém kopci	10 988	Spolek	Čejkovice (Hodonínsko)
Strhávání drnu na Načeratickém kopci	2 476	Drobný živnostník	Oblekovice (Znojemsko)
Pronájem techniky pro zásahy na Pánově	122 382	Malá firma	Batelov (Jihlavsko)
Odstranění klestu na Pánově	8 294	Malá firma	Batelov (Jihlavsko)
Odstranění svrchní vrstvy půdy na Pánově	100 425	Malá firma	Jaroměřice nad Rokytnou
Odvoz stržené zeminy na Pánově	34 559	Drobní živnostníci a malé firmy	různé
Opravy a údržba strojů potřebných k zásahům na Pánově	13 903	Drobní živnostníci a malé firmy	různé
Přeprava koní v rámci lokalit v Podýjí	1 821	Drobní živnostníci	Znojemsko
Přeprava strojů na Pánov	2 143	Drobní živnostníci a malé firmy	různé
Výroba propagačních videí	14 615	Drobný živnostník	Opatov (Svitavsko)
Grafické práce (grafická úprava projektových materiálů)	10 366	Drobný živnostník	Černošice
Tisk projektových materiálů	5 609	Drobný živnostník	Hradec Králové
Vytvoření a správa webu + webhosting	7 133	Malá firma	Praha
Výroba a instalace informačních panelů	1 559	Drobní živnostníci	Okolí projektových lokalit
Výroba a instalace odpočinkového místa pro návštěvníky Pánova	1 145	Drobný živnostník	
Ostatní (drobné zakázky různého druhu)	4 646	různé	různé
CELKEM	610 004		

Z uvedeného přehledu vyplývá, že podstatná část externích dodavatelů pocházela z okolí projektových lokalit, případně z regionu. Jednalo se zejména o malé zemědělce, drobné živnostníky a soukromé podnikatele. Lze předpokládat, že tímto projekt přispěl k místnímu rozvoji v daných regionech.

Součástí projektu byly rozsáhlé asanační zásahy na Pánově

Foto: Beleco

8.3. Investice do infrastruktury a movitého majetku usnadňujících ochranný management v budoucnosti

Investiční náklady v rámci projektu zahrnovaly dvě kategorie: (i) investice do infrastruktury, kam patří vybudování pastevních ohrad s příslušenstvím na Mašovické stělnici, Havranickém vřesovišti a na Blšanském chlumu, a (ii) investice do movitého majetku, kam patří zejména pořízení koní Exmoor ponny, dále osobní automobil sloužící k cestám a převozu potřebného vybavení na projektové lokality a v neposlední řadě stroje a vybavení potřebné k asanačním zásahům na Pánově.

V případě koní a ohrad jde o investice, které budou po skončení projektu sloužit přímo k dlouhodobému zajištění potřebné péče o příslušné lokality. Auto, stroje a další vybavení bude v souladu s pravidly programu LIFE i po skončení projektu sloužit ve prospěch ochrany přírody, není však přímo vázáno na projektové lokality.

TABULKA 13. Přehled investic v rámci projektu

Předmět investice	Hodnota (EUR)
Pořízení 11 koní plemene Exmoor ponny	23 007
Postavení ohrad včetně příslušenství na Mašovické stělnici a Havranickém vřesovišti	73 110
Postavení ohrady včetně příslušenství na Blšanském chlumu	52 366
Automobil	13 348
Stroje a technika potřebné k asanačním zásahům na Pánově	65 231
CELKEM	227 062

*Nově nainstalovaný úsek pastevního ohradníku na Blšanském chlumu
Foto: Beleco*

8.4. Vznik nových ekonomických příležitostí

Poslední oblastí, v níž lze sledovat ekonomické dopady projektu, je vznik nových příležitostí, kdy se však nejednalo ani o zaměstnávání, ani o zakázku v rámci projektu. Do této kategorie řadíme:

- **Rozšíření plochy pastvin na Načeratickém kopci o 42 ha.** Jedná se o místa, která byla zarostlá souvislým porostem křovin, a tudíž nesplňovala podmínky pro čerpání zemědělských dotací. Díky odstranění křovin se otevřela možnost čerpat zemědělské dotace i na těchto plochách. (Jedná se o téměř třetinu rozlohy Načeratického kopce.)
- **Provozování motokrosu na Pánově.** Díky nastavení pravidel a vytvoření role správce pro motoristické sporty na Pánově se otevřela legální možnost vybírat za motokros poplatky (v období 2021/2022 to bylo 300 Kč za osobu a den. Maximální počet jezdců za den je 30, povoleno je jezdit dva dny v týdnu od poloviny srpna do poloviny března. Hrubý výnos tak činí cca 200 000 Kč za sezónu (300 Kč x 30 osob x 2 dny týdně x 24 týdnů = 216 000). Jedná se o hrubou částku, která podléhá zdanění a zároveň pokrývá nezbytné náklady. Přitom ale umožňuje provozování motoristických sportů tak, aby pomáhaly péči o lokalitu.
- **Vybudování pastevního ohradníku na Blšanském chlumu** otevírá prostor pro pastvu včetně výhledové možnosti čerpání zemědělských dotací.
- **Pořízení chovného stáda Exmoorských koní** vytváří potenciální „zdroj“ těchto zvířat pro další lokality vyžadující pastevní management. Za dobu trvání projektu bylo na jiné lokality poskytnuto 6 hříbat a zapůjčen jeden z původních hřebců. V souladu s pravidly projektu jsou zvířata poskytována zdarma. Na nových lokalitách tím dochází k úspoře nákladů potřebných na pořízení zvířat.

Motokros ve službách ochrany přírody

Foto: Markéta Jedličková

9. SHRNUTÍ A ZÁVĚRY

Výše popsané dopady projektu lze kvantifikovat prostřednictvím následujících indikátorů. Zároveň je však nutné podotknout, že kvantitativní indikátory mohou vystihnout pouze určitou část dopadů.

TABULKA 14. Přehled indikátorů

Oblast	Indikátor	Hodnota na konci projektu	Poznámka
Informovanost obyvatel, osvěta a vzdělávání	Počet uspořádaných akcí pro veřejnost (laickou i odbornou)	29	
	Počet účastníků těchto akcí	990 – 1 500	
	Návštěvnost webu	8 410	
	Počet nově vytvořených informačních materiálů	14	4 letáky, 2 brožury, 2 plakáty, 4 případové studie, 1 sborník z konference, 1 laická zpráva
Participace laické veřejnosti na ochranářských aktivitách	Počet dobrovolnických akcí	7	
	Počet dobrovolníků zapojených do těchto akcí	82	
	Počet neziskových organizací spolupracujících v rámci projektu	6	Beleco, Česká krajina, Moravská tanková Sahara, Jestřábník, Vojenská technika Brno, Hnutí Brontosaurus
Turistický ruch	Počet nově vzniklých prvků turistické infrastruktury	6	5 informačních panelů, 1 odpočinkové místo (Pánov)
Příležitosti pro podnikatelskou a nepodnikatelskou činnost	Počet nových zakázek pro dodavatele služeb	22	
	Hodnota těchto zakázek	610 004 EUR	
	Hodnota investic do majetku a infrastruktury	227 062 EUR	
Zaměstnanost	Počet placených pracovních míst v rámci projektu	5,8 úvazku	
	Počet externích zaměstnanců v rámci projektu	99 pracovníků	
Zemědělství	Navýšení plochy registrované v systému LPIS	42 ha	

Projekt zajistil obnovu biodiverzity na pěti českých lokalitách, kde se v minulosti nacházely vojenské výcvikové prostory. Na každé z nich se nacházejí cenná stanoviště evropského významu, většinou suché trávníky, písčiny nebo rozvolněný listnatý les. Jsou také útočišti cenných teplomilných druhů rostlin a živočichů. Ve všech případech je otevřený terén tvořil již před příchodem armády: většinou šlo o starobylé pastviny.

Nicméně každá je také součástí každodenního života pro řadu lidí. Slouží jako volnočasové zázemí místních obcí a/nebo ji využívají různé zájmové skupiny. Lidé je vnímají jako klidná místa v bezprostředním sousedství. Chodí na ně na procházky, rekreačně zde běhají, jezdí na kole či na koni; používají je myslivci, provozovatelé motokrosu nebo kluby příznivců vojenské techniky; jsou předmětem vědeckého výzkumu.

Projekt prověřil a lokálně zavedl různé managementové strategie, které obnovují biodiverzitu a zároveň běžné využití pozemků. Celkem 42 hektarů půdy bylo znovu zařazeno mezi zemědělské pozemky a opět slouží jako pastviny ovcí. Na dvou lokalitách vznikly chovy divokých koní a na dalších se podařilo nastavit model soužití mezi hobby aktivitami (motokros, vojenská technika) a ochranou přírody. Zároveň projekt nepřímo posílil kvalitu prostoru pro volnočasový pobyt. V některých lokalitách také inicioval procesy lokálního rozhodování o dalších investicích nebo jiných opatřeních ve prospěch rekreačního využití lokalit v souladu s podporou biodiverzity.

Tyto relativně decentralizované, lokální, nízkoobjemové a často obtížně kvantifikovatelné příspěvky k rekreačním a kulturním ekosystémovým službám jsou patrně nejdůležitějším sociálním rozměrem projektu. Podstatně proměňují prožitek pro místní obyvatele, a posilují tak jejich každodenní kontakt s ochranou přírody a evropsky významnými lokalitami. Přitom některé z nich mohou mít nezanedbatelný ekonomický význam. Nastavení podmínek pro motokros v jedné z lokalit umožní provozovat aktivitu s obratem kolem 200 000 Kč ročně.

Podstatný je ovšem také průběžný benefit projektových aktivit. Ačkoli aktivní zapojení místní veřejnosti bylo omezené kvůli karanténním opatřením, zhruba 1000–1500 občanů přišlo na 29 informačních akcí pro laickou veřejnost a bezmála 100 dobrovolníků aktivně pomáhalo s implementací managementových opatření. Vysoké desítky odborníků se zúčastnily expertních akcí projektu.

Rozkvetlá step láká k procházkám a výletům

Foto: Beleco

10. SUMMARY

The project restored biodiversity at five Czech sites where military training facilities were located in the past. Each of the sites contains valuable habitats of European importance, mostly dry grassland, sandbanks or loose deciduous forest. They are also habitats of endangered thermophilic plant and animal species. In all cases, the open terrain predates the arrival of the army: the sites mostly used to serve as ancient pastures.

However, each site is also part of everyday life for many people. They serve as leisure facilities for local communities and/or are used by specific stakeholders. People see them as tranquil places in the immediate neighbourhood of their community. They are used by walkers, recreational joggers, cyclists or horse riders; by hunters, motocross enthusiasts or military hobbyists; and for scientific research.

The project has investigated and locally implemented various management strategies that restore biodiversity while renewing active land use. A total of 42 hectares of land have been reclassified as agricultural land and are once again used as sheep grazing land. Semi-wild horse grazing has been established on two sites while a model of coexistence between hobby activities (motocross, military vehicle use) and conservation has been implemented at others. At the same time, the project indirectly improved the quality of the leisure space. In some sites it also initiated local decision-making processes for further investments or other measures in favour of recreational use of the sites in line with biodiversity conservation.

These relatively decentralised, local, low-volume and often difficult to quantify contributions to recreational and cultural ecosystem services are arguably the most important social dimension of the project. They have substantially transformed the experience for local people, enhancing everyday use and direct contact with nature conservation and SACs. At the same time, some of them can be of considerable economic benefit. Setting the conditions for motocross in one of the sites will allow an activity with a turnover of around € 8,000 per year.

However, the immediate benefit of the project activities has been also important. Although active involvement of the local public was limited due to pandemic measures, around 1000-1500 people came to 29 information events for the general public and nearly 100 volunteers were actively involved in management measures. High dozens of specialists participated in the expert events of the project.

Autumn scenery from Pánov

Photo: Karel Šimeček

11. ZDROJE

Český statistický úřad, ČSÚ online. Dostupné na:

<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi#w>

Čížek O., Šamata J. & Marhoul P. (2009): Plán péče o Přírodní památku Blšanský chlum (návrh na vyhlášení) na období 2011–2020 . Msc. Depon. in: Krajský úřad Ústeckého kraje, Ústí nad Labem

Juřica J. (2015): Souhrn doporučených opatření pro evropsky významnou lokalitu Mašovická střelnice. AOPK ČR, Regionální pracoviště Jižní Morava,

Losík J. (2012): Plán péče o přírodní památku Pánov na období 2012–2021. Dostupné na:
<http://drusop.nature.cz>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, MPSV online. Dostupné na:
<https://data.mpsv.cz/web/data/vizualizace5?mesic=1&rok=2022>

Slavík P. (2014): Plán péče o přírodní památku Načeratický kopec a její ochranné pásmo na období 2014–2025.